

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Yhteistyövanhemmuus lapsen näkökulmasta

Annika Polojärvi
Kati Nurminen

2018 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Yhteistyövanhemmuus lapsen näkökulmasta

Annika Polojärvi
Kati Nurminen
Terveystenhoitaja AMK
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2018

Annika Polojärvi
Kati Nurminen
**Yhteistyövanhemmuus lapsen
näkökulmasta**

Vuosi 2018

Sivumäärä 53

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli saada tietoa eroperheiden lasten ajatuksista koskien yhteistyövanhemmuutta sekä tuottaa saaduista tiedoista laadukas video työelämän yhteistyökumppanille. Opinnäytetyön yhteydessä tehdyn videon tavoitteena oli tuoda esille lasten ajatuksia erosta ja sen jälkeisestä yhteistyövanhemmuudesta. Tavoitteena oli tuottaa selkeä, tunteita ja ajatuksia herättävä video lasten vanhemmille. Videon tavoitteena oli lisätä vanhempien ja huoltajien ymmärrystä lasten ajatuksista, joita hei on vanhempien eron jälkeisestä yhteistyöstä.

Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena ja tutkimuksellisenä opinnäytetyönä, jonka tuotos on video. Video tehtiin Ensi- ja turvakotien liitolle, Ero lapsiperheessä -tiimin käyttöön. Tarve aiheelle sekä videolle ilmeni Ensi- ja turvakotien liiton, Ero lapsiperheessä -tiimiltä. Videon aineisto koottiin siten, että eron kokeneiden perheiden lapsia haastateltiin. Lapset olivat iältään 10-14-vuotiaita.

Opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä käsiteltäviä aiheita ovat ero, lapsi, kriisiteoria, perhe ja yhteistyövanhemmuus. Teoreettisessa viitekehyksessä aiheita käsiteltiin pääosin lapsen näkökulmasta. Materiaalia videota varten kerättiin haastatteleamalla vanhempiensa eron kokeneita lapsia. Tarkoituksena oli saada lapsia haastatteleamalla kuva siitä, millaiset ovat lasten ajatukset huoltajiensa yhteistyövanhemmuudesta. Tietoa haluttiin saada myös siitä, mitkä ovat lasta arjessa voimaannuttavia tekijöitä. Haastatteluissa käytettiin laadullisen tutkimuksen menetelmiä.

Videon suunnittelussa oli mukana Ensi- ja turvakotien liitto, Ero lapsiperheessä -tiimi. Toiveet videon sisällön tuottamisesta saatiin heiltä. Videon yhteistyössä kanssamme tuotti media-alan insinööriopiskelija, joka suunnitteli ja toteutti videon visualisoinnin eli kuvaamisen ja kuvamateriaalin editoimisen. Videon sisältö on suunnattu kaikille eroprosessivaiheessa oleville tai jo eron kokeneille vanhemmille ja huoltajille sekä lasten kanssa työskenteleville. Pääasiassa videota tullaan hyödyntämään Ensi- ja turvakotien liiton, Ero lapsiperheessä -tiimin opetus- ja tiedonantomateriaalina.

Laaditun videon sisältöä arvioi yhteistyökumppani Ensi- ja turvakotien liitto, Ero lapsiperheessä -tiimi. Haastatteluista kirjallista palautetta lapsilta kerättiin lomakkeella. Suurin osa lapsista kertoi palautelomakkeessa olleensa tyytyväisiä haastatteluun. Enemmistö haastatteluista koki haastattelut mieluisaksi ja sopivan pituiseksi.

Aiheena yhteistyövanhemmuus on sellainen, josta voi vielä saada lisää ajankohtaista tutkittua tietoa. Lasten kokemuksia vanhempiensa yhteistyöstä eron jälkeen voitaisiin tulevaisuudessa tutkia vielä eri-ikäisiltä lapsilta, kuin tässä opinnäytetyössä tutkittiin. Esimerkiksi 6-18-vuotiaat voisivat olla tarpeeksi laaja ikäjakauma.

Asiasanat: yhteistyövanhemmuus, ero, lapsi.

Annika Polojärvi

Kati Nurminen

Co-parenting from a child's viewpoint

Year	2018	Pages	53
------	------	-------	----

The purpose for this thesis was to receive information about children's thoughts about co-parenting in divorced families and to produce a high-quality video for the working life partner. The objective of the video was to bring out the children's thoughts about co-parenting after the divorce. The objective was to produce a clear, emotion- and thought-provoking video. The object for the video was also raise the parents' and caretakers' awareness about children's thoughts about cooperation after their parents' divorce.

This thesis was implemented as a functional thesis including a video. The video was made for and initiated by the Federation of Mother and Child Homes and Shelters (Ensi- ja turvakotien liitto) and the Children and Divorce (Ero lapsiperheessä) project team.

The theoretical framework was based on the theory about divorce, child, crisis theory, family and co-parenting. In the theoretical framework the topics were discussed mostly from the child's viewpoint. The material for the video was collected by interviewing children from divorced families. The aim was to gain knowledge of children's thoughts about their parents' co-parenting by interviewing children. The objective was also to gain knowledge of the empowering factors in children's lives. The interviews were studied by applying qualitative research method.

The Federation of Mother and Child Homes and Shelters and the Children and Divorce project team participated in the planning of the video by telling their wishes about the outcome of the video. The video was designed by a media industry student who designed and produced the visual image of the video, filming and editing. The content of the video was directed for everybody, especially for children's parents and caretakers and also for people working with children. The video will mainly be used in the Federation of Mother and Child Homes and shelters and the Children and Divorce project team for teaching and information purposes.

The video will be rated by The Federation Of Mother And Child Homes And Shelters, Divorce in a family of children -team. They will rate if the video is according to their wishes and needs. During the interviews written feedback was collected from the children with a form. Most of the feedback was positive. The majority of the interviewed children experienced the interviews pleasant and the length of the interviews was experienced as good.

Co-parenting is a subject that could be further studied. In particular, children's experiences of their parent's cooperating could be more studied among different age groups than was studied in this thesis. For example, 14-18-year old young people could be an appropriate age group for the same research. Secondly, also a wider age group than in this thesis applied, could be suitable age group. For example, 6-18-year old children could be an age group that is wide enough.

Keywords: co-parenting, divorce, child.

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Ero lapsen näkökulmasta	7
2.1	Ero	7
2.2	Lapsen psyykinen kehitys	9
2.3	Kriisiteoria	12
2.4	Perhe	15
2.5	Yhteistyövanhemmuus	17
3	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset	18
4	Opinnäytetyön toteutus	20
4.1	Aineiston hankinta	20
4.2	Aineiston analyysi	21
5	Tulokset	23
5.1	Yhteistyövanhemmuus lapsen näkökulmasta	24
5.2	Lasta arjessa voimaannuttavat tekijät	28
5.3	Tulosten tarkastelu	32
5.4	Johtopäätökset	33
5.5	Eettisyys ja luotettavuus	33
5.6	Jatkotutkimusehdotukset	36
6	Video	37
6.1	Suunnittelu	37
6.2	Toteutus	38
6.3	Työelämän kommentit	38
	Lähteet	40
	Kuviot	44
	Liitteet	45

1 Johdanto

Ero on usein kriisi, joka koskettaa eroavan parin lisäksi myös heidän lapsiaan. Vanhemmille ero on usein raskasta aikaa ja siksi he eivät aina jaksa ottaa huomioon sitä, miten haavoittava ero voi olla lapselle. Vanhempien ero vaikuttaa lapseen ja hänen elämäänsä monin suurin tavoin. Vuosittain yli 30 000 suomalaista lasta kokee vanhempiensa eron. Taustat eron takana ovat usein hyvin arkisia, kuten esimerkiksi väsymys, uupumus tai pettymys. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 8.)

Erotessaan vanhemmat eivät ota eroa lapsistaan, mutta he kuitenkin eroavat saman perheen vanhemmuudesta. Lasten kannalta on erityisen vahingollista, jos yhteinen vanhemmuus päättyy lähes kokonaan tai jos eroon liittyvä riitely jatkuu vanhemmuuteen ja lapseen kohdistuvana riitelynä. Eroavien vanhempien tulee tietoisesti luoda uusi, rakentava tapa olla yhdessä vanhempina lapsilleen. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 8-9.) Tätä kutsutaan yhteistyövanhemmuudeksi.

Yhteistyövanhemmuutta tutkimusten mukaan pidetään jopa tärkeimpänä tekijänä lasten selviytymiselle erosta. Vanhemmuus ei pääty parisuhteen päättyessä. Parhaimmillaan vanhemmat pystyvät yhteistyövanhemmuuteen, jossa vanhemmat ymmärtävät toistensa merkityksen lapsen elämässä ja haluavat tehdä yhteistyötä lapsen asioissa. Vanhemmat sitoutuvat yhdessä kantamaan vastuun lasta koskevista asioista, eivät puhu toisistaan kielteisesti lapsille ja haluavat turvata lapselle hänen ikätasolleen kuuluvan elämän. Tämä kaikki vahvistaa lapsen turvallisuuden tunnetta. Yhteistyövanhemmuus vaatii vanhemmilta paljon kypsyyttä, sensitiivisyyttä ja objektiivisuutta. (Kauppinen 2013.)

Ensi- ja turvakotien liitto, Ero lapsiperheessä -tiimi halusi saada ajankohtaista tietoa lasten ajatuksista yhteistyövanhemmuudesta. Opinnäytetyöhön haluttiin saada tietoa erosta ja yhteistyövanhemmuudesta erityisesti lapsen näkökulmasta. Opinnäytetyön teoreettiseen viitekehykseen on haettu ajankohtaista tietoa käsiteltävästä aiheesta. Teoreettinen viitekehys sisältää tutkittua tietoa erosta ja yhteistyövanhemmuudesta. Opinnäytetyön videon sisältö on koottu lapsia haastatteleamalla, jotka ovat kokeneet vanhempiensa eron.

Kirjallisen työn liitteenä ovat lasten haastatteluista varten tehdyt suostumuskaavakkeet ja tiedotteet, teemahaastattelun runko sekä saadun aineiston litterointien perusteella laaditut alaja yläluokkataulukot.

2 Ero lapsen näkökulmasta

Opinnäytetyön teoreettisena viitekehyksenä ovat ero, lapsi, kriisiteoria, perhe ja yhteistyövanhemmuus. Teoreettisessa viitekehyksessä käytetyt lähteet ovat pääosin suomalaisia. Opinnäytetyön keskeisiä käsitteitä ovat yhteistyövanhemmuus, lapsi ja ero.

2.1 Ero

Kauppinen (2013, 13) on määrittänyt avioliiton instituutioksi, joka ennen kesti kuolemaan asti. Ennen myös eron ollessa toivottu, yhdessä pysyttiin taloudellisten, uskonnollisten, traditionaalisten ja lainsäädännöllisten asioiden takia. Tänä päivänä liitot loppuvat kuitenkin kuoleman lisäksi yhtä usein myös eroon. (Kauppinen 2013, 13.)

Tilastokeskuksen (2002f) mukaan puolison kuolemaan loppuvia avioliittoja on Suomessa vuoden aikana melkein 17 000 kappaletta. Sen sijaan avioeroon päättyviä avioliittoja on vuosittain suunnilleen 13 000 kappaletta. Eronneisuus on ilmiö, joka kuvaa avioerojen suhteellista määrää. (Tilastokeskus 2002f.)

Tilastokeskuksen (2017d) tietojen mukaan vuonna 2016 avioeroon päättyi 13 541 avioliittoa. Vuonna 2015 avioeroja oli 398 kappaletta enemmän kuin vuonna 2016. Yhteensä avioeroja oli siis 13 939 kappaletta. (Tilastokeskus 2016e.) Avioeronneiden määrä suhteessa naimisissa oleviin eli avioeronneisuus, on ollut samalla tasolla reilun 20 vuoden ajan. Vuodesta 2012 lähtien avioerojen määrä on vuorovuosina lisääntynyt ja vähentynyt. (Tilastokeskus 2017d.) Kauppinen (2013, 7) mukaan pääkaupunkiseudun avioliitot kestävät keskimäärin seitsemän vuotta ja muualla Suomessa 11 vuotta.

Vaikka eroja on vuosittain paljon, ovat parisuhteessa elävät ihmiset vuoden 2009 perhebarometrin mukaan kuitenkin melko onnellisia. Teetetyssä perhebarometrissa miehistä vähintään melko onnelliseksi itsensä parisuhteessa koki 83 prosenttia ja naisista 84 prosenttia. (Kauppinen 2013, 8.)

Kauppinen (2013, 12) kertoo eroon johtavien syiden olevan yksilöllisiä ja moninaisia. Viisi eron yleisintä syytä ovat uskottomuus, päihteet, läheisyyden- ja rakkauden puute, erilaiset elämänarvot ja -tavoitteet sekä erilleen kasvaminen. Muita eron syitä ovat taloudelliset huolet, puolison vaikea persoonallisuus, väkivalta, puolisoitten väliset vaikeudet olla vuorovaikutuksessa toistensa kanssa ja vastuu kodin ja lasten hoitamisesta. (Kauppinen 2013, 12.)

Naisilta ja miehiltä kysyttiin vuoden 2003 perhebarometrissa avioeron aiheuttavista tekijöistä. Miesten mielestä mahdollisia avioeron aiheuttavia tekijöitä olivat vaimon ”nalkutus” ja seksuaaliset vaikeudet. Naisten mielestä mahdollisia eron syitä olivat tuen, arvostuksen ja kunnioituksen puute. Lisäksi fyysinen tai henkinen väkivalta, mustasukkaisuus, alkoholiongelmat ja epätasaisesti jakautuvat kotityöt olivat naisten listaamia eron syitä. (Kauppinen 2013, 12.)

Kauppinen (2013, 13) kirjoittaa, että tutkittaessa puolisoiden sosioekonomisen aseman vaikutusta avioeroihin on todettu, että avioeroriski on sitä pienempi mitä paremmassa sosiaalisessa ja taloudellisessa asemassa aviopuolisot ovat. Molempien puolisoiden työskennellessä kodin ulkopuolella tai vaimon ollessa kotona miehen käydessä töissä kodin ulkopuolella, on avioeroriski pieni. Puolisoiden korkea koulutus pienentää avioeroriskiä. Päinvastoin puolisoiden työtömyys ja vaimon korkea tulotaso lisäävät eroriskiä. (Kauppinen 2013, 13.)

Avioliiton purkamista haetaan kirjallisesti käräjäoikeudelta. Puolisot voivat hakea eroa yhdessä tai toinen voi hakea eroa yksin. Avioeron hakeminen on kaksivaiheinen prosessi, jonka ensimmäisessä vaiheessa lähetetään erohakemus. Erhokemuksen lähettämisestä käynnistyy puolen vuoden harkinta-aika. Toinen vaihe on harkinta-ajan loppuminen, jonka jälkeen puolisot voivat hakea lopullista eroa tai olla sitä hakematta. Lopullinen ero tulee hakea puolen vuoden kuluessa harkinta-ajan loppumisesta. Avioliitto puretaan puolestaan liiton osapuolten yhtenäisellä sopimuksella ilman viranomaisia. (Sorro 2014, 18.)

Noin 40 000 lasta käy läpi vanhempiensa eron vuosittain. Useat vanhemmat elävät eron jälkeen uusperheessä, jossa eroriski on iso. Alle kouluikäiset, tarkemmin sanottuna 2-4-vuotiaat lapset käyvät eniten eroja läpi. Erot kumuloituvat lasten kasvaessa, mikä tarkoittaa, että mitä vanhempaa lasten ikäryhmää katsotaan, sitä useammin tarkasteltavan ryhmän lasten vanhemmat ovat eronneet. Kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista nuorista enemmän kuin joka neljäs on käynyt läpi vanhempiensa eron. (Kauppinen 2013, 7.)

Ero on lähes aina kriisi, joka näkyy eroavan parin lisäksi myös parin lapsissa ja läheisissä. Ihminen kokee kriisin aikana kaikenlaisia tunteita, kysymyksiä ja vaikeuksia. Ero muuttaa elämäntilanteen erilaiseksi, kun läheinen kumppani ei enää asu samassa kodissa. Lisäksi eronnut muuttuu yksinhuoltajaksi tai lapsiaan näkeväksi etävanhemmaksi. (Kaakkurivaara 2015, 1.)

Ihmisen erosta selviäminen on yksilöllistä. Erossa aloitteelliset ihmiset toipuvat erosta usein helpommin kuin ne, jotka ovat olleet erossa passiivisia. Tämä johtuu puolisojen eroajatuk-sien eriaikaisuudesta, sillä harvoin puolisot osaavat keskustella parisuhteen loppumisesta tarpeeksi ajoissa yhdessä. Tämä tarkoittaa sitä, että toinen puoliso on voinut miettiä eroa jo kauan aikaa ja hoitanut eroon liittyviä asioita. Kun aloitteellinen osapuoli kertoo eroajatuk-sista puolisolle, saattaa tilanteen vakavuus ja peruuttamattomuus olla puolisolle täysi yllätys. (Sorro 2014, 16.)

Kauppinen (2013, 15) mukaan ero on kokemuksena kaksijakoinen asia, joka ei kohtelee kaikkia osapuolia tasapuolisesti. On muistettava, että eron kokeminen on aina henkilökohtaista. Äkkinäinen ero, josta aiheutuu isoja elämänvaikutuksia, saattaa sisältää traumaattisen kriisin piirteitä tai olla verrattavissa muutostilanteen jälkeiseen stressitilaan. (Kauppinen 2013, 15.)

Osalle ihmisistä, jotka joutuvat eroamaan haluamattaan sitä, on ero rankka hylkäämiskokemus. Osalle ihmisistä ero voi puolestaan olla odotettu vaihe, jonka jälkeen elämässä on vuorossa onnellinen jakso (Kiiski 2011, 27).

Karttusen (2010, 79) mukaan kummaltakin eron osapuolelta häviää erossa runsaasti elämään liittyviä asioita. Menetettäviä asioita ovat esimerkiksi seksikumppani, läheisyys, hellyys, rakkauden antaja, läheinen ystävä, jaetut kokemukset, matkat ja muistot. Edellä mainittujen asioiden lisäksi erossa mahdollisesti häviäviä asioita ovat puolison sukulaiset, yhteiset ystävät, lemmikkieläimet sekä yhteinen koti ja yhteiset tavarat. (Karttunen 2010, 79.)

Mäkikyrö (2015, 7) toteaa, että vaikka avio- tai avoliitossa oleva osapuoli haluaisi erota, ei hän aina uskalla tehdä erolle aloitetta. Uskonto, moraaliset periaatteet, puolisoista riippuvaisuus, taloudellisuus, perheen kodista muutto ja lapset ovat eroa estäviä asioita. Yleensä suurin syy olla eroamatta ovat lapset. Kenenkään etu ei kuitenkaan ole elää parisuhteessa, joka ei toimi. Suurempia riskejä lapsen hyvinvoinnille kuin vanhempien ero, ovat ystäväpiirin muuttuminen, perheen taloudellisen aseman huononeminen, muutot, vanhempien uudet seurustelusuhteet ja niiden päättymiset sekä päivähoidon ja koulun vaihdot. (Mäkikyrö 2015, 7.)

2.2 Lapsen psyykkinen kehitys

Ihmisen aivot kehittyvät sikiöajasta varhaiseen nuoruuteen saakka. Suurin osa aivojen rakenteellisesta kehityksestä tapahtuu sikiöaikana, kun taas aivojen toiminnallinen kehitys tapahtuu syntymän jälkeen. Lapsen kokemukset varhaisesta emotionaalisesta vuorovaikutuksesta vaikuttavat lapsen toiminnalliseen kehitykseen. (Sillanpää 2017.)

Jos lapsen autonomian kehittyminen epäonnistuu, voi syynä olla esimerkiksi, että vanhemmat eivät ollenkaan jaksa vastata asianmukaisesti lapsen tunteen ilmaisuihin tai eivät ymmärrä niitä. Kun tämä kehitysvaihe puolestaan toteutuu myönteisesti, lapsi pystyy muodostamaan suhteellisen realistisen käsityksen itsestään, omista rajoitetuista voimistaan ja kyvyistään. Lapsi pystyy myös muodostamaan käsityksen siitä, mitä hän merkitsee itselleen ja muille. (Cullberg 1991, 35-36.)

Lapsen terveen psyykkisen kehityksen perusedellytyksenä ovat synnynnäinen taipumus kiintyä lähimmäiseen hoitajaan ja hoitajan vastavuoroinen kiintymyssuhde lapseen. Lapsen kokema hoiva ja huolenpito sekä riittävä kokemus ymmärretyksi tulemisesta ovat psyykkisen kehityksen ja terveyden kannalta olennaisia asioita. (Kaikkonen & Pirttijärvi 2012, 10.)

Lapsen aivot muovautuvat vuorovaikutuksessa ja mukautuvat niiden ihmissuhteiden tunneilmaperiiriin, jotka lapsi kokee itselleen tärkeiksi. Ympäristö, jossa lapsi elää, sekä lapsen hoitajien kyky vastata tunneviesteihin, vaikuttavat lapsen varhaiseen vuorovaikutukseen. Tunteiden ilmaisussa sekä itsesäätelyssä pieni lapsi tarvitsee vielä apua, koska näihin vaikuttavat aivojen otsalohkon osat alkavat kehittyä vasta ensimmäisen ikävuoden lopulla. (Sillanpää 2017.)

Oleellisesti lapsen minäkuva alkaa kehittyä noin 5-10-vuotiaana, jolloin lapsi kokee tekemisen ja osallistumisen iloa, joka kanavoituu liikuntaan, tiedonhaluun, oppimiseen, mielikuvitukseen, peleihin ja leikkeihin. Lapsi on realistinen ja ymmärtää todellisuutta. Lapsi ottaa etäisyyttä vanhempiin. Lapsen erottaessa mielikuvituksen ja todellisuuden, lapsi kestää paremmin tämän etäisyyden vanhempiin. (Kaikkonen & Pirttijärvi 2012, 10-14.)

Kokemukset varhaislapsuudesta ja lapsuudesta ovat lapsen persoonallisuuden kannalta merkityksellisiä. Myönteiset tai kielteiset kokemukset heijastuvat persoonalliseen olemukseen ja sen toimintakykyisyyteen. Myönteinen tunneperusta auttaa selviytymään ja muokkaa itsetunnon kehittymistä, emotionaalisen vahvuuden määrää ja ihmissuhdevalmiuksia. (Kaikkonen & Pirttijärvi 2012, 10-14.) Ympäristön ja lapsen kokeman vuorovaikutuksen johdonmukaisuus, tutuus ja säännönmukaisuus vaikuttavat lapsen kiintymyssuhteen kehittymiseen sekä myöhempiin sosiaalisiin suhteisiin. Negatiiviset kokemukset näillä alueilla vahingoittavat lapsen aivojen kehitystä. (Sillanpää 2017.)

Lapsen itsenäistyminen, irrottautuminen lapsuudestaan ja oman persoonallisuuden löytäminen on keskeistä varhaisnuoruudessa. Lapsuus ja nuoruus eroavat toisistaan siten, että aikuisen samaistumisen kautta nuorella on monia aikuisuuteen kuuluvia taitoja, vaikka nuorella ei kuitenkaan vielä ole aikuisuuteen kuuluvaa kypsyyttä ja kokemusmaailmaa. Lapsuuden ja nuoruuden taitekohtaan eli murrosikään ajoittuu somaattisen kehityksen huipentuma. Murrosikäinen nuori on korostuneen tietoinen omasta kehostaan kasvupyrähdysten ja koko kehon muutosten vuoksi. Kasvun myötä nuori ottaa myös vastuuta itsestään ja omasta elämästään. Tämä voi olla vaikea prosessi, jos nuori ei saa vanhempiensa luottamusta. Oman paikan hakeminen ja itsenäistyminen saavat nuoren vähitellen irtautumaan aikuisista. Nuori oppii arvostamaan muita silloin, jos hän tuntee itse olevansa hyväksytty ja arvostettu. (Kaikkonen & Pirttijärvi 2012, 10-18.)

Vanhemmillä on suuri vastuu lapsen kehityksen tukemisessa. Huoltajan vastuullisuus vaikuttaa lapsen ja nuoren psyykkiseen kehittymiseen. Aikuisen tehtäviin kuuluu huolehtia lapsen fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten tarpeiden toteutumisesta. Huoltaja on se, joka vastaa esimerkiksi lapsen perustarpeiden täyttymisestä. (Kaikkonen & Pirttijärvi 2012, 14-18.)

Lapsen ja aikuisen välinen kokemus erosta on hyvinkin erilainen. Erossa lapsi menettää perherakenteen, joka on erittäin tärkeä lapsen kehitykselle. Perherakennelma on tukirakennelma, jota lapset käyttävät kehittyessään eri ikävaiheiden kautta. (Kauppinen 2013.) Lasten kannalta erityisen haitallinen vallalla oleva käsitys on, että lapset selviytyvät luonnostaan tai ainakin hyvin nopeasti eron aiheuttamista kriiseistä. Näin asia ei kuitenkaan ole. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 21.)

Lapselle vanhempien ero on suuri, hänestä riippumaton asia (Karttunen 2010). Ero on voimakas riskitekijä lapsen kehitykselle. Ero itsessään ei ole kuitenkaan ratkaisevin riski, vaan ratkaisevinta on lapsen ja vanhempien välinen suhde eron aikana ja sen jälkeen. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 67.)

Vanhempien erotessa lapsen merkitsevien lähisuhteiden maailma muuttuu (Karttunen 2010, 65). Vanhempien on tärkeää puhua lapsen kanssa ennen eroa eron syistä ja sen jälkeen eron nostamista tunteista lapsen ikä- ja kehitystason mukaisesti. Eron käsittely lapsen kanssa onkin erovanhemmuuden ensimmäisiä haasteita eropäätöksen tehneillä vanhemmilla. (Kauppinen 2013, 32.) Erouutinen voi herättää lapsessa monenlaisia tunteita ja kysymyksiä. Lapsi voi reagoida eron olemalla ärtynyt, kiukkuinen ja hän voi itkeä tai vetäytyä. Lapsen reaktiota erouutiseen ei voi ennustaa etukäteen. (Mielenterveystalo.)

Lapsen tunteiden kohtaaminen vanhemmalle itselleenkin vaikeassa tilanteessa on kuitenkin haastavaa. Vanhempien on hyvä keskustella lapsen kanssa siitä, että juuri nyt heillä on vaikeaa ja kertoa, että hekin ovat surullisia erosta. (Kauppinen 2013, 33.) Vanhemmilla on erilaisia tapoja yrittää selvitä elämässä eteenpäin ja heidän tekemänsä elämänratkaisut vaikuttavat myös lasten selviämiseen. Lasten selviytymisen kannalta juuri tapahtuneessa erotilanteessa lähivanhemman psyykinen tila ja hänen kestokykynsä ovat avainasemassa, kunnes löytyy huoltajuuksratkaisu ja eron jälkeinen tasapainotila. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 22-23.)

Lasten käyttäytymisen ja tunne-elämän oireet vanhempien erottua voivat olla mitä moninaiempia (Pruuki & Sinkkonen 2017, 27). Pieni lapsi saattaa eron aiheuttaman stressin vuoksi taantua eli palata aiempaan kehitysvaiheeseen, esimerkiksi syömiskäyttäytymisessä, nukkumisessa tai erityisoinnoissa. Lapsen uusien taitojen kehittyminen saattaa hidastua. (Mielenterveystalo.) Hylätyksi kokemisen tunne saattaa olla merkitsevä osatekijä silloin, kun lapsesta tuntuu, ettei kukaan halua eikä tarvitse häntä (Cullberg 1991, 140).

Lapsen ja nuoren oireilun taustalla on usein hätätila, lapsen huoli vanhemmistaan. Sen äärelle kannattaa pysähtyä. Pyrkimällä päivittäiseen aitoon kohtaamiseen lapsen kanssa, katsomalla silmiin ja keskittymällä tämän kuuntelemiseen vanhempi voi antaa lapselleen jotakin korvaamatonta: kuulluksi ja nähdyksi tulemisen kokemuksen, kokemuksen siitä, että lapsi on vanhemmalle rakas ja tärkeä ja että hänet otetaan vakavasti. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 81, 85.)

Tärkeää on, että lasten kokema turvattomuudentunne ei olisi kestoiltaan kovin pitkä. Turvattomuudesta aiheutuu stressiä ja stressi puolestaan heikentää monin tavoin lapsen psyykkistä tilaa. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 22-23.) Erityisen stressaavaa lapselle on erossaolo toisesta vanhemmasta, sillä se nostaa pintaan menettämisen pelon. Lapsi-vanhempi-suhde voi vaikeutua, kun vanhempi ei ole läsnä koko ajan lapsen arjessa. (Mielenterveystalo.)

Eron jälkeen lapset tarvitsevat mahdollisimman tavallista ikätasoista arkea, rutiineja sekä asioiden samalla tavalla tapahtumista kuten ennenkin. Arjen on hyvä olla ennakoitavissa olevaa ja pysyä mahdollisimman samanlaisena. Lasten kannalta esimerkiksi samalle alueelle asumaan jääminen sekä koulun ja kavereiden samana pysyminen eron jälkeen ovat toivottavia asioita. (Kauppinen 2013.)

2.3 Kriisiteoria

Hautaniemi ja Järvenpää (2003) kuvaavat sanan kriisi tarkoittavan alun perin eroa kreikan kielessä. Kriisin kerrotaan tarkoittavan myös muutosta ja liikettä. Kun ihminen on akuutissa tilanteessa, jossa aikaisemmat kokemukset ja opitut tavat reagoida asioihin eivät enää riitä tilanteen ymmärtämiseksi ja sen hallitsemiseksi psyykkisesti, on ihminen kriisissä. On tärkeää tietää, mikä on aiheuttanut kriisin puhkeamisen, jotta sitä voitaisiin ymmärtää. (Hautaniemi & Järvenpää 2003.)

Härkänen (2017) kuvaa, että kriisin käsite on juurtunut tänä päivänä osaksi ihmisten arkista kielen käyttöä. Sanan käytön yleistymisestä huolimatta, sen merkitys voi olla epäselvä. Sana on saattanut menettää merkityksensä sen runsaan arkipäiväisen käytön vuoksi. Kriisi -sanon yleisyys ja sen runsas käyttö kuitenkin tarkoittavat, että käsitteenä se on erittäin ajankohtainen. (Härkänen 2017.)

Kriisit voidaan nähdä kolmen eri kategorian mukaan kriisipsykologiassa: kehityskriisit, elämänkriisit ja äkilliset kriisit. Kehityskriisit tarkoittavat haasteellisia kriisejä, jotka kuitenkin ovat usein myönteiseksi koettuja, kuten pienen lapsen syntymä tai eläkkeelle jääminen. Elämänkriisit kuvataan pitkäkestoisiksi rasiustilanteiksi. Näitä voivat olla esimerkiksi pitkäaikaissairaus tai avioero. Kun jokin yllättävä tapahtuma aiheuttaa suurta kärsimystä, on kyseessä äkillinen kriisi. Näitä voivat olla esimerkiksi onnettomuus, läheisen ihmisen kuolema tai äkillinen sairastuminen. (Härkänen 2017.)

Härkänen (2017) kuvaa kriiseillä olevan monia seurauksia ihmiselle. Lääketieteessä kriisin on todettu saavan ihmisen kehon voimakkaaseen stressitilaan, josta voi seurata biologisia muutoksia esimerkiksi autonomisessa hermostossa ja hormonierityksessä. Myös sosiaalisia ja kognitiivisia seurauksia voi olla. (Härkänen 2017.)

Kriisi jaetaan kolmeen eri vaiheeseen: sokkivaihe, reaktiovaihe ja käsittelyvaihe. Sokkivaiheessa ihmisen mieli suojautuu uhalta pitäen todellisuuden loitolla. Lasten kohdalla sokkivaihe saattaa näkyä lamautumisena tai voimakkaina reaktioina. (Sillanpää 2017.) Sokkivaiheessa voi olla epätodellinen olo, epäusko, tunteettomuus sekä liialliset tai vähäiset reaktiot (Hautaniemi & Järvenpää 2003). Lapsi saattaa jatkaa toimintaansa kuin mitään ei olisi tapahtunut tai lapsi voi myös muuttua rauhattomaksi ja itkuseksi. Lapsi saattaa huutaa, toistaa sa-

maa lausetta monta kertaa tai puhua sekavia asioita. Sokkivaiheessa aikuisen läheisyys ja läsnäolo ovat tärkeitä auttamiskeinoja. Tämä korostuu erityisesti silloin, kun sokkivaiheessa traumaattisesta tapahtumasta puhuminen on vaikeaa. (Sillanpää 2017.)

Välittömän sokin mennessä ohi, alkaa reaktiovaihe. Reaktiovaiheessa mieli pakottaa ihmisen kohtaamaan traumaattisen kokemuksen herättämät tunteet ja reaktiot. Tämä vaihe voi kestää useita viikkoja, jonka aikana aktivoituvat ihmisen yksilölliset puolustusmekanismit. Puolustusmekanismeina voivat olla esimerkiksi kieltäminen ja tunteiden eristäminen. Nämä ovat muutamia tavallisimmista ja tehokkaimmista puolustusmekanismeista, jolloin järjestelmä toimii niin tehokkaasti, ettei ihminen tiedosta tunteitaan. Kielletyt tunteet saattavat myöhemmin ilmetä erilaisina oireina kuten ahdistuksena. (Sillanpää 2017.)

Käsittelyvaihe seuraa reaktiovaiheen jälkeen. Tällöin ihminen vähitellen suuntautuu tulevaan, traumaan keskittymisen sijasta. Käsittelyvaiheessa vähentyy kieltämisen käyttäminen puolustuskeinona sekä muut reaktiovaiheessa olleet reaktiot ja käyttäytymisen muutokset. (Sillanpää 2017.)

Yllättäen tapahtuva ero, josta aiheutuu suuria elämänmuutoksia, voi sisältää traumaattisen kriisin piirteitä. (Kauppinen 2013.). Erilaisen trauman, kuten esimerkiksi vanhempien eron kokeminen vaikuttaa eri lapsiin eri tavoin. Osa lapsista selviytyy vaikeastakin asiasta, mutta toiset lapset saattavat traumatisoitua syvästi ja laaja-alaisesti. Reaktiot vaihtelevat iän mukaan, sillä lapset ymmärtävät ja sisäistävät tapahtumia heidän kognitiivisten ja emotionaalisten taitojensa mukaisesti. Lapsen traumatisoitumiseen vaikuttavat monet erilaiset riskitekijät sekä suojaavat tekijät. Nämä muodostuvat biologisista tekijöistä, asenteista, erilaisista kyvyistä ja käyttäytymistavoista. (Sillanpää 2017.)

Lapsen oma temperamentti vaikuttaa osaltaan siihen, miten stressaavana hän eron kokee. Kaikkein stressaavinta lapselle on vanhempien välinen riitely. Jos vanhemmat riitelevät lapsiin liittyvissä asioissa, voi lapsi kokea aiheuttaneensa vanhempien välisen riidan ja eron. Lapselle on erityisen haitallista, jos häntä käytetään välikappaleena vanhempien välisessä riidassa, tai jos vanhemmat pyytävät lasta välittämään viestejä toisilleen. (Mielenterveystalo.)

Lapset käsittelevät kriisiä eri tavoin kuin aikuiset. Lapsi kohtaa kriisin oman kehityksen ja ikänsä edellyttämällä tavalla. Pienen lapsen on esimerkiksi vaikea käsitellä kuolemaa, koska se on peruuttamaton asia. Tärkeänä asiana lapsen kriisissä on asianmukaisen tiedon antaminen lapselle tapahtuneesta. Lapsi luo tapahtuneesta oman mielikuvansa. Jos totuudenmukaiset tiedot puuttuvat, mielikuvat voivat silloin olla traumaattisempia kuin todellisuus oikeasti on. (Hautaniemi & Järvenpää 2003.)

Lapsen kokemat menetykset ja traumaattiset kokemukset, joita ei voi tai saa käsitellä, kotoituvat lapsen mieleen ja haittaavat monin eri tavoin kehitystä (Sinkkonen 2008, 39). Hautaniemi ja Järvenpää (2003) kuvaavat kriisin keskellä tärkeintä olevan, että lapsi ei jää yksin, vaan hänellä on turvallinen aikuinen, joka kanssa voi työstää kriisiä: surra, luopua ja kasvaa eteenpäin. (Hautaniemi & Järvenpää 2003.)

Sinkkonen (2008, 121) mukaan lapsen stressikokemuksia ja niiden merkitystä on reilusti aliarvioitu. Moni aikuinen ei ajattele, että lapset voivat yleensäkin kokea stressiä tai he arvelevat, että jos niin käy, lapsi toipuu siitä nopeasti. Lapsi on kuitenkin paljon haavoittuvaisempi kuin aikuinen lapsen keskushermoston kypsymisen keskeneräisyyden vuoksi. Varhaisilla traumoilla ja koetulla stressillä on yhteyksiä moniin myöhemmin ilmeneviin mielenterveyden vakaviin häiriöihin. (Sinkkonen 2008, 121.)

Eron jälkeen lapsi voi pelätä, että hänen muutkin pahimmat pelkonsa toteutuvat. Lapsi saattaa haaveilla siitä, että eronneet vanhemmat palaisivat yhteen, tai lapsi voi kokea ristiriitaa kummalle vanhemmalle hän olisi lojaali, joten hän saattaa kokea olevansa kahtaalle vedetty. Lapsen voi olla myös vaikeaa hillitä itseään joissain tilanteissa tai hänen käytöksensä voi olla epäjohdonmukaista. (Mielenterveystalo.) Lapsesta voi tuntua, että hän on jäänyt tuuliajolle eron jälkeen eikä hän pysy vanhempiensa mielessä. Osa lasten käytösongelmista ja huomiohaukuisesta käyttäytymisestä saattaa ilmentää sitä, että aiheuttamallaan ongelmilla he tunkeutuvat väkisin aikuisen mieleen. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 24.)

Noin 9-12-vuotias lapsi kykenee jo ymmärtämään perheen hajoamisen selvästi, ja hän yrittää tuoda omalta osaltaan järjestyttä tilanteeseen. Lapsi pelkää yksinäisyyttä ja lapsi saattaa kokea voimakasta vihaa sitä vanhempaa kohtaan, jota hän syyttää erosta. Joskus lapsi saattaa muuttua yliaktiiviseksi, jotta hänen ei tarvitsisi miettiä eroa. Lapsi saattaa myös hävetä sitä, mitä omalle perheelle tapahtui, jonka vuoksi lapsi voi kokea olevansa erilainen kuin muut lapset. (Väestöliitto 2018.)

Myös nuoret tarvitsevat vanhempiaan, mutta he jäävät helposti sivuun vanhempien erotessa. Eroperheessä nuori voi jäädä erityisen yksin. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 78.) Osa nuorista kuvaakin vanhemmuuden hetkellistä katoamista vanhempien eron jälkeen. Eron jälkeinen tilanne voi vaatia nuorelta nopeaa aikuistumista, omien tunteiden sivuuttamista ja liiallista vastuunkantoa. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2014, 9.) Nuori saattaa kokea tulleen peitettyksi silloin, kun asioista ei puhuta suoraan, vaan niitä salaillaan. Luottamusta voi olla hankala rakentaa myöhemmin uudelleen. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2014, 7.)

Vaikka erosta olisi jo aikaa, alkaa nuori usein pohtia vanhempiensa eroa uudelleen siinä vaiheessa, kun aloittaa itse seurustelun. Nuori saattaa pelätä menetyksiä, jonka vuoksi hän saattaa suojella itseään mahdollisilta pettymyksiltä, samalla estäen itseltään onnen. (Mannerhei-

min Lastensuojeluliitto 2014, 16.) Sinkkosen (2008, 44) mukaan vaikeasti kolhitut lapset tarvitsevat pitkäkestoista, vakaata ja luotettavaa hoivaa voidakseen ylipäättään uskoa siihen, että maailma on riittävän hyvä paikka elää.

On normaalia, että lapsen tai nuoren reaktiot voivat tulla pintaan jopa neljän tai viiden vuoden päästä erosta (Väestöliitto 2018). Kokemus tuen saamisesta ja kuulluksi tulemisesta lievittää selvästi tutkimusten mukaan lasten sopeutumisongelmia riippumatta siitä, mistä tai keneltä apua saadaan. Jos lapsella on lämmin ja läheinen suhde esimerkiksi isovanhempaan tai muuhun turvalliseen aikuiseen, johon voi luottaa, yhteistyön tiivistäminen heidän kanssaan voi tuoda kaivattua pysyvyyden tunnetta elämään. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 28.)

2.4 Perhe

Kauppinen (2013, 9) määrittelee perheen koostuvan kahdesta tai useammasta ihmisestä, jotka itse kokevat olevansa perhe ja kokevat velvollisuuksia ja vastuuta toisiaan kohtaan. Tilastokeskuksen (c) määritelmän mukaan perheitä ovat yhdessä asuvat avio- tai avoliitossa olevat tai parisuhteensa rekisteröityneet henkilöt ja heidän lapsensa, toinen vanhemmista lapseen sekä avio- ja avopuolisot sekä parisuhteensa rekisteröityneet henkilöt, joilla ei ole lapsia. (Tilastokeskus c.)

Eri perhemuotoja ovat ydinperhe, yhden vanhemman perhe, sateenkaariperhe ja uusperhe (Infopankki 2014). Tilastokeskuksen tietojen mukaan (2017a) vuoden 2016 lopussa Suomessa oli 1 476 000 perhettä. Vuonna 2015 perheitä oli 1 475 000 (Tilastokeskus 2016b), joten perheiden määrä lisääntyi tuhannella perheellä vuodessa. Tilastokeskuksen (2016a & 2017b) perheiden keskikoko vuosina 2015 ja 2016 oli 2,8 henkilöä ja 74 %:a koko väestöstä kuului perheisiin.

Keskimääräinen lapsiluku vuonna 2016 oli 1,85 (Tilastokeskus 2017a) ja vuonna 2015 vastaava luku oli 1,84. Keskimääräinen lapsiluku on pysynyt tasaisena lasten määrän vähenemisestä huolimatta. Suomen perhetilasto kuvaa vain yhden hetken tilannetta, eikä havainnollista perheiden lopullista lapsilukua. (Tilastokeskus 2016b.)

Viimeisen kymmenen vuoden aikana lapsiperheiden määrä on pienentynyt noin 2000:lla perheellä joka vuosi. Tilastokeskus (2017a) määrittelee lapsiperheen perheenä, jossa asuu ainakin yksi alle 18-vuotias lapsi. Vuonna 2016 39 % koko väestöstä kuului lapsiperheisiin. (Tilastokeskus 2017a.) Vuonna 2015 40 % koko väestöstä kuului lapsiperheisiin. Vuonna 2015 lapsiperheitä oli 571 000. (Tilastokeskus 2016b.)

Monet asiat, kuten syntyvien ja täysi-ikäistyvien ikäluokkien koot sekä kansainvälinen muutto- liikenne vaikuttavat lapsiperheiden määrään. Vuonna 2016 lapsiperheissä asui 1 051 000 alakäistä lasta. (Tilastokeskus 2017a.) Vuonna 2015 lapsiperheissä asui 2200 lasta enemmän kuin vuonna 2016 (Tilastokeskus 2016b).

Lapsiperheiden yleisin perhemuoto vuosina 2015 ja 2016 oli avioparin perhe (Tilastokeskus 2016a & 2017b). Avioparin perheitä vuonna 2016 oli 59 % ja avoparien perheitä oli 20 %. Äiti ja lapsi- perheitä oli 19 % kaikista lapsiperheiden muodoista (Tilastokeskus 2017a).

Infopankki (2014) määrittelee ydinperheen perheeksi, jossa elävät vanhemmat ja heidän yhteiset lapset. Vuosina 2015 ja 2016 avioparien perheitä oli 64 % ja avoparien perheitä 23 % (Tilastokeskus 2016a & 2017b).

Yhden vanhemman perheessä toinen vanhemmista asuu lasten kanssa ilman toista vanhempaa. Yhden vanhemman perheessä vanhempi on lapsen yksinhuoltaja tai yhteishuoltaja. Yksinhuoltaja päättää lapsen kasvatuksesta yksin. Yhteishuoltaja päättää lapsen asioista yhdessä toisen vanhemman kanssa. Yhdessä päätettäviä asioita ovat kasvatust, kieli, uskonto, koulutus ja terveydenhuolto. (Info-pankki 2014.)

Tilastokeskuksen (2016a & 2017b) tietojen mukaan yhden vanhemman perheitä oli 12 % vuosina 2015 ja 2016. Vertailtaessa tilastoja perheistä, joissa lapsi asuu vain toisen vanhemman kanssa, todetaan, että lapsen äidin luona asuminen on huomattavasti yleisempää kuin lapsen isän luona asuminen. Vuonna 2016 äiti ja lapsiperheitä oli 19 % ja isä ja lapsiperheitä vain 3 %. (Tilastokeskus 2016a & 2017b.)

Infopankki (2014) määrittelee uusperheen pariskuntana, joiden kanssa elää yksi tai useampi lapsi pariskunnan aikaisemmista liitoista. Perheessä voi asua myös parin yhteisiä lapsia. Koska moni avioliitto päättyy eroon, ovat uusperheet yleistyneet Suomessa. (Infopankki 2014.) Tilastokeskuksen (2016a & 2017b) tietojen mukaan vuosien 2015 ja 2016 lopussa uusperheitä on ollut 52 000 kappaletta. Vuodesta 2004 lähtien uusperheiden osuus lapsiperheistä on ollut 9 %. Puolet uusperheiden vanhemmista elävät avioliitossa ja toinen puoli avoliitossa. (Tilastokeskus 2017a.)

Uusperheissä elää keskimääräisesti vähän enemmän lapsia kuin lapsiperheissä yleensä.

Vuonna 2016 keskimääräinen lapsiluku uusperheissä oli 2,1. (Tilastokeskus 2017a.) Vuonna 2015 keskimääräinen lapsiluku uusperheissä oli 2,09 (Tilastokeskus 2016b). Vuosina 2015 ja 2016 äidin mukanaan tuomien lapsien osuus uusperheeseen oli 59 % (Tilastokeskus 2016a & 2017b). Äidin mukanaan tuomien lapsien osuus on pysynyt samanlaisena jo neljännesvuosittain. Tilastokeskuksen (2017a) määritelmän mukaan uusperheessä elää ainakin yksi alle 18-vuotias vain toisen vanhemman lapsi.

Infopankki (2014) määrittelee sateenkaariperheen homo-, lesbo-, bi-, ja transvanhempien ja heidän lastensa perheeksi. Esimerkkinä sateenkaariperheestä on naisparien ja miesparien perheet sekä perheet, joissa asuu enemmän kuin kaksi vanhempaa. Yhden vanhemman perhe voi olla myös sateenkaariperhe. (Infopankki 2014.)

Vuonna 2016 saman sukupuolen rekisteröityjen pariin perheitä oli 2700 (Tilastokeskus 2017a). Vuonna 2015 saman sukupuolen rekisteröityjä perheitä oli 2600 (Tilastokeskus 2016b). Saman sukupuolen rekisteröidyt perheet ovat siis kasvaneet 100:lla perheellä vuoden aikana.

2.5 Yhteistyövanhemmuus

Vanhemmuus ei ole sama asia kuin parisuhde, koska parisuhteen päättyessä vanhemmuus kuitenkin jatkuu. (Mäkikyrö 2015, 12.) Vanhempien erotessa parisuhde ja vanhemmuus irtaantuvat toisistaan, jolloin vanhemmat muodostavat uuden lapsikeskeisen suhteen, riippumatta siitä, haluavatko vanhemmat sitä. (Kauppinen 2013, 10.) Molemmat vanhemmat huolehtivat vastuustaan vanhempina, johon ero tuo uuden ulottuvuuden esimerkiksi niin, että aika lasten kanssa joudutaan jakamaan. (Mäkikyrö 2015, 12).

Lapsiperheessä huoltajat joutuvat parisuhteen päättyessä pohtimaan paljon lapseen sekä vanhemmuuteen liittyviä kysymyksiä. Parisuhteen purkautuessa huoltajat tekevät keskinäisen virallisen sopimuksen, siitä miten lapsen asiat hoidetaan eron jälkeen. Lapsen kannalta on tärkeää, että molemmat vanhemmat ovat hänen huoltajiaan. Yhteishuollossa molemmat vanhemmat vastaavat lapsen hoidosta ja kasvatuksesta sekä he tekevät lasta koskevat tärkeät ratkaisut. (Ensi- ja turvakotien liitto 2014b.)

Lapsen kannalta ei ole koskaan samantekevää, miten erotaan. Lapsella on suuri tarve olla lojaali molemmille vanhemmilleen ja rakastaa heitä. Vanhempien velvollisuus on pitää huolta siitä, että yhteys toiseen vanhempaan ei katkea. Ero ei ole syy lapsesta etääntymiseen tai toisen vanhemman vieraannuttamiseen. Toimiva yhteistyövanhemmuus eron jälkeen on keskeinen tekijä lasten sopeutumisessa vanhempien eroon. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 67, 70.)

Yhteistyövanhemmuus on molempien huoltajien osallistumista lapsen asioihin eron jälkeen. Yhteistyövanhemmuuden rakentaminen on usein haasteellista lapsen huoltajille ja tämä usein ajoittuu päällekkäin parisuhteen työstämisen kanssa. (Emma & Elias 2017.) Yhteistyövanhemmuudessa korostuu vahva pyrkimys hyvään eronjälkeiseen vanhemmuuteen (Kauppinen 2013, 11).

Jotta yhteistyövanhemmuus voi toimia, vaatii se molemmilta lapsen huoltajilta tietoista päätöstä toimia yhdessä lapsen parhaaksi ja nähdä toinen huoltaja lapselle merkittävänä ihmisenä. Huoltajien tulisi erottaa parisuhde vanhemmuussuhteesta ja pystyä joustamaan lasta koskevissa asioissa. (Emma & Elias 2017.)

Lapselle vanhemmat ovat eron jälkeen yhtä arvokkaita, tarpeellisia ja rakkaita, kuten aiemminkin, kun perhe asui yhdessä. Erillään oleminen fyysisesti toisesta vanhemmasta on lapselle usein merkittävä ja raskas asia sietää. (Parhiala 2016.) On tärkeää, että vanhemmat kuuntelevat kiinnostuneena, mitä toisen vanhemman luona on puuhailtu ja millaista lapsella on ollut. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 71.)

Äidin ja isän suhde on peruskallio, jolle lapsi rakentaa elämänsä. Äidin, isän ja lapsen välistä suhdetta voidaan katsoa kolmionsuhteena, joka on lapsen kasvun turvana. Yhteistyövanhemmuus mahdollistaa kolmionsuhteen jatkumisen eron jälkeenkin. Hyvän yhteistyövanhemmuuden avulla lapsi voi kokea, että vaikka vanhemmat eivät enää asu yhdessä, kumpikin heistä osoittaa rakkautta ja huolenpitoa häntä kohtaan ja hän voi turvautua kumpaankin heistä. Tällaiseen yhteistyöhön kykenevät vanhemmat antavat lapselleen luvan rakastaa ja kaivata pois- saolevaa vanhempaa ja lohduttavat häntä tässä surussa. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 73.)

Parhaimmillaan vanhemmat pystyvät yhteistyövanhemmuuteen, jossa vanhemmat ymmärtävät toistensa merkityksen lapsen elämässä ja haluavat tehdä yhteistyötä lapsen asioissa (Kauppinen 2013, 11). Yhteistyövanhemmuutta kuvaavat tunnusmerkit ovat muun muassa toimiva keskinäinen suhde lasta koskevista asioista, myönteisen kuvan ylläpitäminen toisesta vanhemmasta, lapsen näkökulman huomioiminen, kyky suojata lasta vanhempien väliseltä konfliktilta sekä joustavuus ristiriitatilanteissa. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 72.) Kaikki nämä vahvistavat lapsen turvallisuuden tunnetta ja estävät lojaliteettiristiriitojen syntymistä (Kauppinen 2013, 11).

3 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön aihe on ajankohtainen ja monta suomalaista perhettä koskeva. Karttusen (2010, 68) mukaan avioeron vaikutusta lapsiin on tutkittu pääosin vain aikuisen näkökulmasta. Julkisuudessakaan ei ole juurikaan käsitelty eron vaikutuksia lapsiin. (Karttunen 2010, 66.) Eroprosessin aikana ja välittömästi sen jälkeen aikuinen ei välttämättä pysty ottamaan, tai hänen on vaikea ottaa vastaan lapsen sanomaa. Aikuinen saattaa käsittää lapsen näkemykset syytöksinä tai ei halua nähdä lapsen surua ja huonoa oloa, jonka vuoksi lapsi herkästi sivuutetaan. (Karttunen 2010, 66.)

Opinnäytetyön tarkoituksena on tuoda lasten ääni eron jälkeisestä yhteistyövanhemmuuden merkityksestä kuuluviin. Tavoitteena on saada eroperheiden lapsia haastattelemalla tietoa, miten huoltajien yhteistyövanhemmuus toimii ja mikä on sen merkitys lapsen arjessa. Tavoitteena on myös saada tietoa lasta arjessa voimaannuttavista asioista. Tutkimuskysymyksinä opinnäytetyössä ovat ”Millaiset ovat lasten ajatukset huoltajiensa yhteistyövanhemmuudesta vanhempien eron jälkeen?” ja ”Mitkä ovat lapselle voimaannuttavia tekijöitä arjessa selviytymiseen?”.

Tavoitteena on tuottaa lasten haastatteluista saaduista materiaaleista video Ensi- ja turvakotien liiton, Ero lapsiperheessä- tiimin käyttöön, missä käsitellään yhteistyövanhemmuutta lapsen näkökulmasta. Video tehdään tiimin opetus- sekä tiedonantomateriaaliksi. Videota varten tehdyt haastattelumateriaalin litteroinnit annetaan tunnistetietojen poistamisen jälkeen

myös tiimin käyttöön aiemmin laaditun kirjallisen sopimuksen mukaisesti. Litterointeja myöhemmässä vaiheessa käyttäessään Ensi- ja turvakotien liitto mainitsee opinnäytetyöntekijät osana projektia sekä ilmoittaa niiden käyttötarkoituksesta.

Ensi- ja turvakotien liitto on valtakunnallinen lapsi- ja perhejärjestö, joka auttaa vaikeissa ja turvattomissa oloissa eläviä lapsia ja perheitä sekä tekee perheväkivaltaa ehkäisevää työtä. Ero lapsiperheessä - tiimi työskentelee eroperheiden hyväksi: jäsenyhdistykset tarjoavat maksutonta tukea eroa pohtiville sekä jo eronneille vanhemmille. Palveluita voi käyttää jo eron varhaisessa vaiheessa, asumuseron tai eron harkintavaiheen aikaan. Avun piiriin voi myös hakeutua silloin kun lasta koskevien sopimusten toteutumisessa on ongelmia, esimerkiksi tapaamisten toteutumiseen liittyen tai kun erosta on jo aikaa ja itsellä on tuen sekä tiedon tarvetta. Erokriisistä selviytyminen vie aina yksilöllisen ajan, joten tuen tarvetta voi myös olla pidemmän ajan päästä tai jos vallitsevaan tilanteeseen tulee jotain muutoksia. (Ensi- ja turvakotien liitto a.)

Ensi- ja turvakotien liitto, Ero lapsiperheessä -tiimi tarjoaa tukea erokriisin kohtaamiseen sekä yhteistyövanhemmuuden kysymyksiin. Palveluissa nostetaan esiin lapsen näkökulma huoltajien eroon. Ensi- ja turvakotien liiton, Ero lapsiperheessä -tiimillä on eroperheille tarjolla oleva avoin Apua eroon- chatti, neuvo-kahvila, jossa tapaa muita eronneita, sekä vanhemman neuvo -vertaistukiryhmä, joka auttaa vanhemmuudessa eron jälkeen. Lisäksi yhdistyksellä on tapaamispaikkatoimintaa, joka tukee erossa olevan lapsen ja vanhemman tapaamista sekä Eroneuvo ja Neuvokahvila, jotka ovat vapaaehtoistoimintaa. (Ensi- ja turvakotien liitto a.)

Yhteistyövanhemmuutta käsittelevän videon tarkoituksena on herätellä eronneita huoltajia huomioimaan lapset arjessa sekä ottamaan heidät huomioon yhteistyövanhemmuudessa. Haastattelemalla lapsia saadaan luotettavaa tietoa lasten kokemuksista ja ajatuksista erosta ja sen merkityksestä heidän elämäänsä. Tuotetun videon myötä tavoitteena on, että huoltajat, lasten kanssa työskentelevät sekä muut ymmärtävät paremmin eroperheiden lasten ajatuksia ja tunteita. Videon tavoitteena on edistää huoltajien välistä yhteistyötä: eron jälkeinen yhteisvanhemmuus on toimivaa, ja lapsilla voi silti olla kokonainen perhe, vaikka huoltajat ovatkin eronneet ja asuvat eri osoitteissa.

Tavoitteena on haastatella opinnäytetyöhön ikäryhmän mukaisia osallistujia mahdollisimman hienotunteisesti ja ammatillisesti. Haastattelun runkona käytetään teemahaastattelua. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumuoto, jossa käydään läpi samat teemat, aihepiirit, mutta kysymysten muotoilu ja järjestys voivat vaihdella. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 11.) Hirsijärven ja Hurmeen (2001, 47-48) mukaan teemahaastattelussa lähtökohtana on, että haastateltavat ovat kokeneet jonkin tietyn samanlaisen tilanteen. Teemahaastattelussa haastattelija on alustavasti selvittänyt tutkittavan ilmiön oletettavasti tärkeitä osia, rakenteita, prosesseja ja kokonaisuutta. (Hirsijärvi & Hurme 2001, 47-48.)

Haastattelukysymyksiä tehdessä perehdytään eron aikaisiin lasten kokemuksiin. Eri analyysien avulla haastattelija päätyy tiettyihin oletuksiin tilanteen vaikutuksista siinä mukana olleille. Tämän jälkeen haastattelija kehittää haastattelurungon. Itse haastattelussa kysymykset suunnataan tutkittavien henkilöiden subjektiivisiin kokemuksiin tilanteista, jotka haastattelija on ennalta analysoinut. (Hirsijärvi & Hurme 2001, 47-48.)

Haastateltavilta kerätään ennen haastattelua vanhempien allekirjoittama kirjallinen suostumus haastatteluun. Haastattelun alussa osallistujalle korostetaan, että aineistoa käsittelee vain haastattelijat sekä se, mitä keskustellaan, pysyy vain haastattelijan ja osallistujan välisenä asiana. Haastateltavien henkilöllisyys ei paljastu missään vaiheessa. Haastateltavalle kerrotaan myös, mistä haastattelussa on kyse ja mihin tehtyä nauhoitusta aiotaan hyödyntää. Haastattelija haastattelee osallistujaa teemahaastattelurungon pohjalta antaen osallistujan kertoa ja puhua vapaasti. Haastattelija ohjaa keskustelua pysymään aiheessa. Erittäin tärkeä tavoite on, että haastatteluissa ei johdatella lapsia vastaamaan tietyllä tavalla, vaan kysymykset esitetään neutraalisti.

Haastattelun aikana osallistujalla on mahdollisuus piirtää sekä haastattelun tueksi hankittuja kuvakortteja voidaan tarvittaessa hyödyntää. Haastattelu aloitetaan osallistujalle tutuista aiheista kuten perheestä, kavereista, harrastuksista ja koulunkäynnistä. Osallistujalla on mahdollisuus keskeyttää haastattelu, milloin vain. Haastattelussa edetään osallistujan keskittymiskyvyn mukaan.

Tavoitteena on, että haastateltavat kokevat haastattelut mukavaksi tapahtumaksi. Tavoitteena on myös, että haastateltavilta saadaan mahdollisimman totuudenmukaiset vastaukset kysymyksiin. Haastatteluiden ilmapiiri pyritään pitämään rentona ja luotettavana, jotta haastattelut olisivat mahdollisimman miellyttäviä osallistujille ja näin ollen haastattelutuloksia saadaan mahdollisimman laajasti.

4 Opinnäytetyön toteutus

4.1 Aineiston hankinta

Aineisto kerättiin tammikuussa 2018 haastatteleamalla 10-14-vuotiaita lapsia, jotka olivat kokeneet vanhempiensa eron. Haastatteluihin osallistui yhteensä kuusi lasta. Tarkoituksena oli, että haastateltavia lapsia olisi ollut hieman enemmän, jotta aineistoa saataisiin laajemmin. Moni kuitenkin kieltäytyi haastatteluun osallistumisesta ja näin ollen haastateltavia ei saatu enempää. Osa haastateltavista saatiin Ensi- ja turvakotien liiton kautta, ja osa opinnäytetyöntekijöiden kautta.

Eron yksityiskohdilla ja ajankohdalla ei katsottu olevan väliä haastateltavia valittaessa. Haastateltavat valittiin iän mukaan sekä myös sen, että he ovat jollain tavoin yhteydessä molempiin vanhempiinsa. Näin saatiin tietoa vanhempien välisestä yhteistyöstä lapsen kertomana.

Ennen haastattelua perehdyttiin teoreettisesti tutkittavaan aiheeseen, vanhempien eroon ja eron vaikutuksista lapseen. Haastattelukysymykset muotoituivat lapsen eron jälkeistä arkea kuvaaviksi, eli miten lapsi elää arkea vanhempien asuessa eri kodeissa sekä millaisia mahdollisia haasteita siihen liittyy. Kysymysten laadinnassa korostui, että haastateltavan olisi mahdollisimman helppoa kertoa arjestaan ja vanhempien välisestä yhteistyöstä esitettyjen kysymysten avulla.

Haastatteluissa oli valmiiksi suunnitellut kysymykset eri teemojen mukaan. Teemoina olivat lapsen elämäntilanne, lapsen näkemys omasta perheestä ja huoltajien erosta, lapsen näkemys yhteistyövanhemmuuden toteutumisesta sekä lapselle tärkeitä voimaannuttavia ja ei-voimaannuttavia tekijöistä eron jälkeen. Yhteensä haastattelukysymyksiä muotoutui 37. Esimerkiksi aihepiirissä ”lapsen näkemys yhteistyövanhemmuuden toteutumisesta” oli 16 kysymystä. (Haastattelun teemarunko Liite 4.) Haastattelut etenivät niin, että haastateltavat saivat vapaasti kertoa ajatuksistaan omin sanoin. Kysymykset olivat pääosin strukturoituja kysymyksiä, joten teemahaastattelu toteutui hyvin.

Haastattelut tapahtuivat sekä haastateltavien kotona, että Ensi- ja turvakotien liiton, Ero lapsiperheessä- tiimin tiloissa. Jokaista lasta tavattiin haastattelun merkeissä vain yhden kerran. Yhden lapsen haastattelu kesti noin 20-45 minuuttia. Haastatteluissa jännityksen purkamiseksi ja aihealueen tarkastelun helpottamiseksi käytettiin apuna piirtämistä sekä kuvakortteja. Haastattelut nauhoitettiin. Haastattelut toteutuivat suunnitelmien mukaan. Haastatteluihin varattu aikataulu venyi joidenkin haastateltavien ilmoittautuessa mukaan myöhemmin. Haastatteluista saatiin runsaasti aineistoa tulevaa videomateriaalia varten.

Haastattelut tehtiin laadullista menetelmää soveltaen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa suhde kohteeseen on puolueetonta, läheistä, tasa-arvoista, luottamusta painottavaa ja empaattista (Soininen 1995, 37). Haastateltaessa lapsia tuli olla puolueeton, mutta kuitenkin tärkeää oli luoda hyvä luottamus haastateltaviin lapsiin.

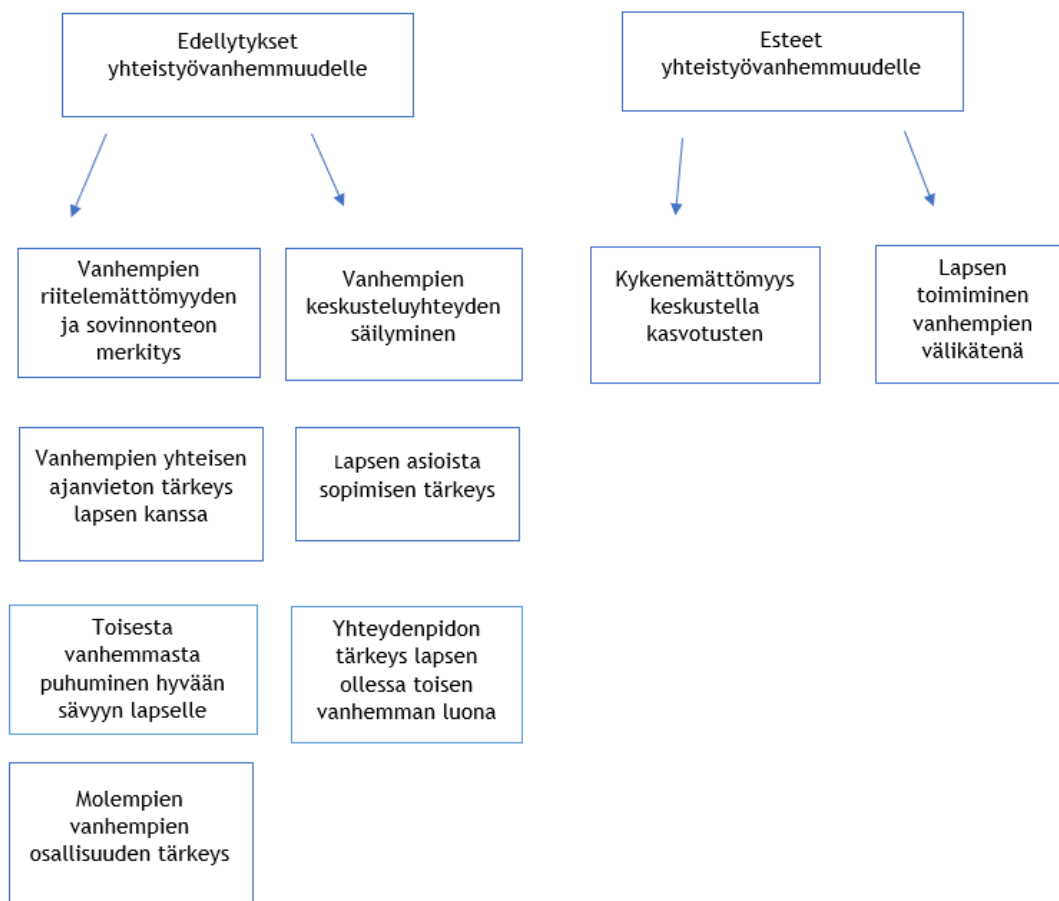
4.2 Aineiston analyysi

Haastatteluaineisto analysoitiin laadullista eli kvalitatiivista menetelmää soveltaen. Kvalitatiivisen tutkijan päämääränä on ymmärtää paremmin yksilön käyttäytymistä ja kokemuksia ja näin lisätä tietoa tutkittavasta ilmiöstä (Soininen 1995, 35). Laadullista tutkimusta voidaan toteuttaa myös monella erilaisella menetelmällä, joissa yhteisenä piirteenä korostuu muun muassa tutkimuskohteen taustaan, tarkoitukseen ja merkitykseen liittyvät näkökulmat. (Jyväskylän yliopisto 2015.)

Nauhoitettu aineisto litteroitiin. Haastatteluja kuunnellessa luodaan alustava kokonaiskuva siitä, mikä on aineistossa oleellisinta. (Syrjäläinen, ym. 1994, 51.) Litterointi tehtiin sanatar-kasti. Litteroitujen materiaalien läpikäymisessä käytettiin kahta eri tapaa. Ensiksi tehtiin yhteenvetoa haastatteluiden vastauksista, jolloin saatiin yleiskuva haastatteluiden tuloksista ja tulosten yhteneväisyyksistä. Sen jälkeen litteroidusta aineistosta etsittiin alkuperäisilmaisuja tutkimuskysymyksiin.

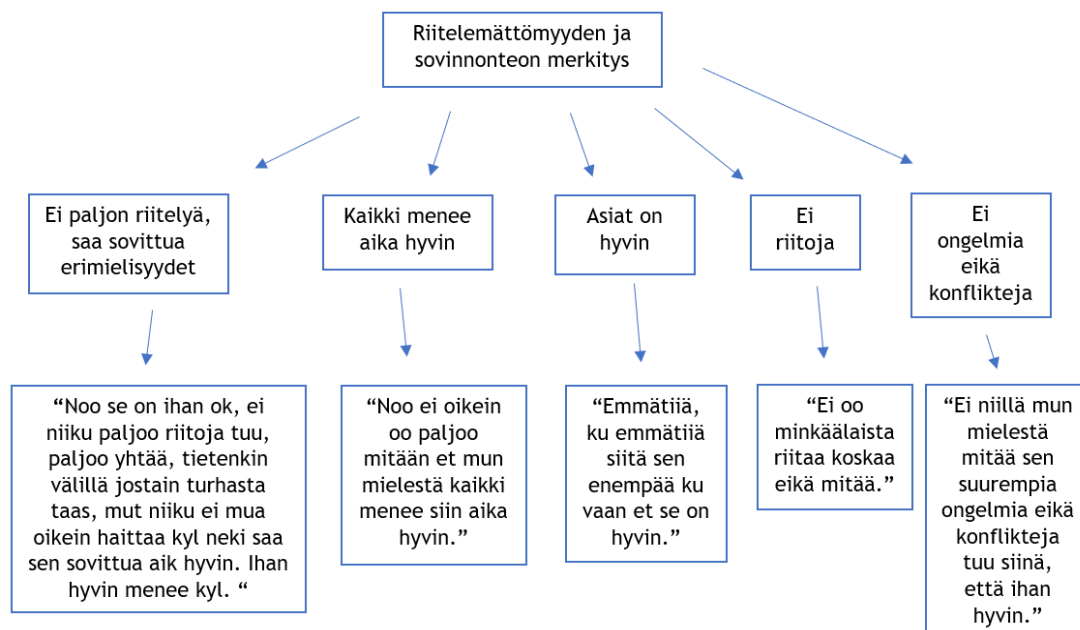
Alkuperäisilmaisut pelkistettiin ja jaettiin eri ala- ja yläluokkiin. Esimerkkikuviassa (Kuvio 1.) ovat ensimmäisen tutkimuskysymyksen ylä- ja alaluokat. Jaottelu eri luokkiin selkeytti aineiston analysointia huomattavasti sekä antoi vastauksia kuhunkin tutkimuskysymykseen.

Opinnäytetyön aineiston jaottelussa yläluokiksi ensimmäiseen tutkimuskysymykseen määräytyivät ”Edellytykset yhteistyövanhemmuudelle” sekä ”Esteet yhteistyövanhemmuudelle” ja alaluokiksi määräytyivät alkuperäisilmaisujen pelkistykset.

Kuvio 1: Tutkimuskysymys 1. Millaiset ovat lasten ajatukset huoltajiensa välisestä yhteistyövanhemmuudesta vanhempien eron jälkeen? - aineiston jaottelu ylä- ja alaluokkiin.

Toiseen tutkimuskysymykseen yläluokiksi määrytyivät ”Turvallisen aikuisen läsnäolo”, ”Vapaa-aika” ja ”Minäkuvan eheys”. Alaluokat määrytyivät alkuperäisilmaisujen pelkistyksistä. Esimerkki yhdestä alaluokasta, sen pelkistyksistä ja alkuperäisilmaisuista näkyy kuvassa (Kuvio 2).

Kuvio 2: Tutkimuskysymys 1. Millaiset ovat lasten ajatukset huoltajiensa välisestä yhteistyövanhemmuudesta vanhempien eron jälkeen? - aineiston jaottelu alaluokkaan, pelkistykseen ja alkuperäisilmaisiin.

5 Tulokset

Tässä luvussa kerrotaan tuloksista, joita saatiin haastatteleamalla vanhempien eron kokeneita lapsia. Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä ”Millaiset ovat lasten ajatukset huoltajiensa välisestä yhteistyövanhemmuudesta vanhempien eron jälkeen?” tarkastellaan saatua aineistoa kahdesta eri näkökulmasta: edellytykset ja esteet yhteistyövanhemmuudelle.

Toisessa tutkimuskysymyksessä ”Mitkä ovat lapselle voimaannuttavia tekijöitä arjessa selviytymiseen?” tarkastellaan saatua aineistoa kolmesta eri näkökulmasta: turvallinen aikuinen, vapaa-aika ja minäkuvan eheys.

Tuloksissa olevat lainaukset ovat haastateltavien lasten alkuperäisilmaisuja haastatteluista. Haastateltavien yksityisyydensuojan turvaamiseksi lainauksiin ei ole merkitty tarkempia tunnistetietoja.

5.1 Yhteistyövanhemmuus lapsen näkökulmasta

Tutkimuskysymykseen “Millaiset ovat lasten ajatukset huoltajiensa välisestä yhteistyövanhemmuudesta vanhempien eron jälkeen?” vastauksista saatiin kaksi selkeää yläluokkaa: esteet sekä edellytykset yhteistyövanhemmuudelle.

Edellytyksiksi yhteistyövanhemmuudelle haastatteluista määräytyivät vanhempien riitelemättömyyden ja sovinnonteon merkitys, vanhempien keskusteluyhteyden säilyminen, lapsen asioiden sopimisen tärkeys, vanhempien yhteisen ajanvieton tärkeys lapsen kanssa, toisesta vanhemmasta hyvään sävyyn puhuminen lapselle, yhteydenpidon tärkeys lapsen ollessa toisen vanhemman luona sekä molempien vanhempien osallisuuden tärkeys.

Edellytyksien lisäksi haastatteluista ilmeni myös esteitä yhteistyövanhemmuudelle. Yläluokan “Esteitä yhteistyövanhemmuudelle” alaluokiksi muodostuivat vanhempien kykenemättömyys keskustella kasvotusten sekä lapsi vanhempien riitojen välikätenä. Esteenä yhteistyövanhemmuudelle ilmeni myös toisen vanhemman sitoutumattomuus lapsen asioihin.

Edellytyksinä yhteistyövanhemmuudelle haastatellut lapset kokivat vanhempien riitelemättömyyden ja sovinnonteon merkityksen. Haastatteluissa ilmeni, että vanhemmille ei tule olla riitoja, vaan asiat ovat enimmäkseen hyvin. Osa haastateltavista lapsista kertoi, että vanhemmat saattavat riidellä ajoittain.

Edellytyksenä yhteistyövanhemmuudelle haastatteluista nousi esille myös toisesta vanhemmasta hyvään sävyyn puhuminen lapselle. Haastatteluissa ilmeni, että vanhemmat pääosin puhuivat toisesta vanhemmasta positiiviseen sävyyn. Osa haastateltavista kuitenkin kertoi, että toinen vanhempi saattaa joskus puhua lapselle huonoon sävyyn etävanhemmasta. Haastateltavat, jotka kertoivat tällaisesta, olivat sitä mieltä, että tämä ei ole lainkaan hyvä tilanne. Tämä ilmeni olevan ongelmana perheessä. Vanhempien riitely ja toisesta vanhemmasta huonoon sävyyn puhuminen lapselle määräytyivät esteiksi yhteistyövanhemmuudelle.

“Ei niil paljoo riitoja tuu, tietenkin välillä jostain turhasta, mut ei mua oikein haittaa, kyl ne saa sen sovittua aika hyvin”.

Pahan puhumista lapsen toisesta vanhemmasta on tärkeää välttää, jotta lapsen itsetunto voisi kehittyä terveellä tavalla. Lapsen itsetunnon kannalta on tärkeää, että hän voi arvostaa kumpaakin vanhempaansa siitä huolimatta, että vanhempien välinen suhde on rikkoutunut tai vanhemmat ovat tehneet virheitä. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 71.)

Sinkkosen ja Pruukin kirjassa “Lapsi ja ero, eväitä eteenpäin” kerrotaan, että riitely olisi parasta lopettaa lasten takia eron yhteydessä ja sen jälkeen. Kokonaan ristiriitoja ei voi kuitenkaan välttää, mutta riitelyt voi korvata keskustelulla tai opetella riitelemään paremmin. Rii-

telyssä tulisi pysyä riidan aiheessa eikä pyrkiä satuttamaan tai loukkaamaan toista. Lisäksi rakentavaa riitelyä ja ristiriidasta selviytymistä voi harjoitella. Tällöin tulee välttää syyttämistä, moittimista, yleistämistä ja arvostelua. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 143.)

Pitkittyneet ja mahdollisesti väkivaltaiset riidat johtavat lasten emotionaaliseen hätään ja turvattomuuteen, jotka puolestaan aiheuttavat negatiivisia tunteita kuten kiukuttelua, ärtyvyyttä ja vastahakaan asettumista. Nämä voivat johtaa sopeutumisongelmiin, joilla on tapana muuttua pysyviksi käytösmalleiksi. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 31.)

Edellytykseksi yhteistyövanhemmuudelle nousi vanhempien yhteinen ajanvietto lapsen kanssa. Haastatteluista ilmeni, että vanhemmat esimerkiksi viettävät hetken aikaa yhdessä viedessä lasta toisen vanhemman luokse. Lisäksi molempien vanhempien kanssa oltiin tehty yhteinen ulkomaanreissu eron jälkeen ilman ongelmia.

Sorro (2014) kuvaakin, että lapsen näkökulmasta tärkeää on, että molemmat huoltajat ovat läsnä lapsen elämässä muutenkin kuin paperilla. Erosta huolimatta lapselle tulisi tarjota mahdollisimman eheät ja turvalliset perhesuhteet, joissa lapselle merkitykselliset ihmissuhteet eivät vaihdu huoltajien parisuhteen tahdissa. Lapsi ikävoi aina poismuuttavaa vanhempaa. Lapsen kehitys voikin vaarantua, jos hän ei jostain syystä saa tavata toista huoltajaansa. (Sorro 2014.)

“Mun mielestä on kivaa, et me asutaan kummallakin vuorotellen, et ei asuta vaan jommalla kummalla. Et pääsee näkee molempia vanhempia yhtä paljon.”

Pruukin ja Sinkkososen (2017) mukaan eron kielteiset vaikutukset lapsiin vähenevät tutkimusten mukaan huomattavasti silloin, kun huoltajat ovat suunnitelleet eroa yhdessä, he sitoutuvat yhteiseen vastuuseen lapsesta ja pakottavat itsensä asialliseen vuorovaikutukseen toisen huoltajan kanssa sekä kunnioittavat ja tukevat toistensa vanhemmuutta. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 72.)

Haastateltavat lapset kuvasivat vastauksissaan yhteydenpidon tärkeyden lapsen ollessa toisen vanhemman luona. Haastatteluista ilmeni, että vanhemmat kannustavat pitämään yhteyttä etävanhempaan toisen vanhemman luona ollessa. Tämä koettiin mieluisaksi asiaksi lasten kesken.

Lapsen kannalta parasta onkin, kun huoltajat pystyvät tukemaan lapsen suhdetta toiseen huoltajaan, vaikka heidän keskinäiset välinsä eivät olisikaan hyvät. On paljon tapoja tukea lapsen yhteyttä toiseen vanhempaan. Lasta voi kannustaa pitämään yhteyttä puhelimella, piirtämään vanhemmalle kuvia tai lähettämään kirjeen. On tärkeää, että vanhemmat kuuntelevat kiinnostuneena, mitä toisen vanhemman luona on puuhailtu ja millaista lapsella on ol-

lut. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 71.) Poijulan (2016) mukaan lasta auttaa parhaiten erossa selviytymisessä säännöllinen yhteys ja hyvä suhde molempiin vanhempiin. Vanhemman on kunnioitettava lapsen suhdetta toiseen vanhempaan ja yksinhuoltajavanhemman vastuulla on tukea toista vanhempaa säilyttämään yhteys lapseen. (Poijula 2016, 270)

Molempien vanhempien osallisuuden tärkeys nousi yhdeksi edellytykseksi yhteistyövanhemmuudelle. Haastatteluista saadun aineiston mukaan molemmat vanhemmat vievät esimerkiksi lasta harrastuksiin. Osa lapsien vanhemmista hyödynsi ”kimppakyytejä” jolloin harrastusporukasta vanhemmat veivät vuorotellen lapsia harjoituksiin. Lapset kokivat tärkeänä vanhempien osallisuuden. Haastatteluissa ilmeni, että toinen vanhemmista sitoutuu lapsen harrastuksiin ja toinen ei. Toisen vanhemman luona ollessaan lapsi ei siis pääse osallistumaan harjoituksiin. Osalla taas toisen vanhemman asuinpaikka oli sijainniltaan kaukana harrastuspaikasta.

”Nyt mä missaan aika paljon harkkoja ja matsei sen takii et mä oon mun isällä ja se ei oo mun mielestä kovin kivaa”.

Toimiva yhteistyövanhemmuus vaatii vanhemmilta tietoista päätöstä toimia yhdessä lapsen parhaaksi ja nähdä toinen vanhempi lapselle merkittävänä ihmisenä. Vanhempien tulisi myös erottaa parisuhde vanhemmuussuhteesta ja kyetä joustamaan lasta koskevissa asioissa. (Emma & Elias 2018.)

Tärkeänä edellytyksenä yhteistyövanhemmuudelle lasten haastatteluista ilmeni vanhempien keskusteluyhteyden säilymisen tärkeys. Haastatellut lapset kokivat vanhempien keskinäisen keskustelemisen pääosin normaaliksi ja onnistuvaksi, eikä siinä ollut juurikaan asioita, mitä lapset olisivat halunneet muuttaa. Nämä lapset kokivat myös lasten asioista sopimisen onnistuneeksi vanhempien välillä. Haastatteluista ilmeni esimerkiksi, että osalla lapsen asuinpaikan sopiminen ja lapseen liittyvien asioiden hoitaminen sujui vanhempien kesken hyvin.

Haastatteluissa tuli ilmi kuitenkin myös vanhempien kykenemättömyys keskustella kasvotusten lapsen asioista. Osa haastateltavista kertoi, että vanhemmat ovat hiljaa toistensa seurassa sekä vaivaantuneita vaikka lapsi on myös läsnä. Tällaiset tilanteet ovat haastateltavien mukaan olleet esimerkiksi koulun arviointikeskusteluissa tai muissa vastaavissa tilaisuuksissa.

”Ois se nyt kiva et ne puhuisi vähän enemmän kyllä.”

Pruukin ja Sinkkosen (2017) mukaan on tavallista, että eroon liittyvät tunteet eivät hellitä ainakaan molemmilla vanhemmilla kovin nopeasti eron jälkeen. Tästä johtuen kohtaamiset voivat olla räjähdysherkkiä tai tuskallisia. On vastuullista pohtia omaa toimintaansa ja ottaa vastuu omasta osuudesta kommunikoinnissa entisen puolison kanssa. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 140.)

Lapsi tulisikin jatkuvasti pitää mielessä ja muistaa hänen parhaansa vanhempien kommunikoidessaan keskenään. Omaa reagointia kannattaa opetella rauhoittamaan ja hillitsemään. Toisen vanhemman mahdollisesti solvatussa ja loukatessa, valitsee itse olevansa se viisaampi vanhempi, eikä lähde siihen mukaan. Vanhempien välisillä asioilla ei pidä kuormittaa lasta. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 140.)

Lasten haastatteluissa ilmeni, että vanhemmat hoitavat lapseen liittyvät asiat enimmäkseen tekstiviesteillä. Tekstiviestien lisäksi vanhemmat myös soittelevat. Poijulan (2016) mukaan puhelinkeskustelut ovatkin yleisiä, koska tunteita voi olla vaikea hallita kasvokkain tapaamisessa.

Kauppinen (2013) tutkimuksessa, asiallisen yhteistyövanhemmuuden mallille on tyypillistä se, että vanhemmat ovat asiallisissa ja kohteliaissa yhteistyöväleissä, mutta eivät koe olevansa ystäviä keskenään. Yhteistyö on lapsen asioista tiedotusta, kasvatustapaissa yhdessä toimimista ja myös tarpeen tullen avun hakemista lapselle. Tutkimuksen mukaan asiallisen yhteistyövanhemmuuden mallin ryhmän vanhemmat ovat muiden ryhmien vanhempiin verrattuna hakeneet ja saaneet paljon apua ystäviltä ja ammattiauttajilta. He ovat työstäneet tunteitaan eron suhteen. Vaikka eron taustat ovat voineet olla rankkoja, he ovat pystyneet toimimaan kriisitilanteissa lapsen parhaaksi antamatta kielteisten tunteiden vaikutusta toimintaan. Jossain vaiheessa vanhemmat ovat oivaltaneet ja ymmärtäneet, että riidat ja katkeruus eivät auta tilannetta. (Kauppinen 2013.)

Haastatteluiden lopuksi haastateltavilta kysyttiin, mitä he sanoisivat vanhemmille, jotka ovat eroamassa. Lapset kokivat kysymyksen tärkeäksi, jonka vuoksi vastauksia saatiinkin paljon;

“Vanhempien pitäisi vakuuttaa lapselle, että lapsi ei ole syy eroon.”

“Kertoa minkä takia eroavat ja minkä takia eroaminen on paras tai ainoa vaihtoehto.”

“Vanhempien pitäisi ottaa huomioon lapsen tunteet.”

“Ajattelee kahdesti ennen eroamista, jos tuleekin halu palata yhteen.”

“Eron tuntuminen lapsesta.”

“Huomioi ne lapset, että se on niillekin tosi vaikea paikka.”

“Puhuu lasten kanssa tosi paljon.”

“Viettää tasapuolisesti aikaa lapsen kanssa.”

“Yrittää tulla toimeen keskenään lasten läsnäollessa.”

“Kertoa lapselle, että niihin voi luottaa ja että heille voi puhua kaikesta.”

“Olla normaalisti, niin kuin ennen eroakin.”

“Lapsen tulee nähdä kumpaakin vanhempaa.”

“En osaa sanoa.”

“Vanhempien riidat tai viha eivät saa mennä lapsen läpi niin että isä haukkuu äitiä ja äiti haukkuu isää lapselle.”

“Ihan samalla tavalla miten ne huolehti silloin kun oli vielä yhdessä.”

“Viettää lasten kanssa mahdollisimman paljon aikaa ja kysyy, että miltä nyt sitten tuntuu kun on eronnut ja juttelee paljon.”

Kauppisen (2013) tutkimuksessa, jossa on tutkittu yhteistyövanhemmuutta haastatteleamalla eroperheitä, kaikille vanhempien välisen hyvän yhteistyön tarinoille yhteistä on se, että vanhemmat ovat tehneet tietoisien päätösten hoitaa yhteistyötä lapsen asioissa hyvin ja toimia lapsen parhaaksi. Tutkimuksessa mukana olleet vanhemmat ovat asettaneet tavoitteen ja omistautuneet arvojensa mukaiseen toimintaan. Vanhemmat ovat nähneet lapsen parhaan ja hänen hyvän olonsa toimintaansa ensisijaisesti ohjaavana arvona. Tämä tarkoittaa sitä, että vanhempien omat tarpeet ja tunteet ollaan asetettu toissijaiseksi. (Kauppinen 2013.)

5.2 Lasta arjessa voimaannuttavat tekijät

Tutkimuskysymykseen “Mitkä ovat lasta arjessa voimaannuttavia tekijöitä?” saatiin paljon vastauksia haastatteluista. Haastatteluista saatujen vastausten mukaan lapselle arjessa voimaannuttavia tekijöitä ovat turvallisen aikuisen läsnäolo, vapaa-aika sekä minäkuvan eheys. Suurimmaksi arkea voimaannuttaviksi tekijöiksi määräytyivätkin perheen läsnäolo, ystävien kanssa oleminen, omat harrastukset sekä huolien vähäisyys.

Haastateltavista lapsista osa valitsisi mieluiten perheen kanssa yhteisen ajanvieton aina kun se on mahdollista. Silloin kun vanhemmat ovat töissä, lapsi viettäisi mieluiten aikaa ystävien kanssa, mutta vanhempien ollessa kotona, aikaa vietettäisiin mieluiten perheen kanssa. Erietyisesti oman äidin tai isän kanssa yhteisen ajan viettäminen koettiin tärkeäksi. Haastateltavat kertoivat katsovansa televisiota, tekevän ruokaa ja syövän yhdessä äidin tai isän kanssa. Myös erilaiset tekemiset vanhempien kanssa kuten pyöräily, kävely ja matkustelu koettiin tärkeäksi.

Haastateltavat lapset kertoivat vanhemmistaan esimerkiksi sanoin:

“Mä oon aina ollu mun äidin kanssa tosi läheinen”

“Äidin kanssa on turvallista, mä voin aina luottaa siihen ja on mukavaa”

“On kiva, että on jotain yhteistä tekemistä isän kanssa”

“Aika usein me mennään kävelyille ja jutellaan”

“Joskus isä kutsuu äidin ja mut teelle, ja sit me juodaan teetä ja jutellaan”

“Me oltiin yhtenä vuonna ulkomailla yhdessä äiti, isä ja isän uusi perhe”.

Turvallisen aikuisen läsnäolo lapsen elämässä on korvaamatonta. Jari Sinkkonen toteaa kirjassaan, että tärkeintä on se, että lapsi saa riittävän hyvää hoivaa ja mahdollisuuden solmia vähintään yhden riittävän hyvän kiintymyssuhteen. (Sinkkonen 2008.) Lapsen sosiaalisen ja emotionaalisen kehityksen kannalta aikuisen tuki on avainasemassa. Lapsen tulee kokea itsensä, kuulluksi, nähdyksi, arvostetuksi, tasa-arvoiseksi ja hyväksytyksi omana itsenään. (Ripatti 2016.)

Ahde (2013) on tutkimustuloksissaan todennut, että lapset mieluiten viettäisivät vapaa-aikaa leikkimällä. Seuraavaksi eniten lapset vapaa-ajallansa viettäisivät aikaa mieluiten perheensä kanssa. Äiti ja isä esiintyivät valtaosassa lasten vastauksia, mutta myös muut perheenjäsenet sekä perhe yleisesti saivat mainintoja. (Ahde 2013.)

Isän tai äidin uusi puoliso koettiin myös usein turvalliseksi ja mukavaksi aikuiseksi haastateltujen elämässä. Haastateltavat kertoivat, että isä- tai äitipuolen kanssa saatetaan tehdä yhdessä läksyjä tai muita asioita. Osalla haastateltavista oli myös yhteinen harrastus isä- tai äitipuolen kanssa. Suurin osa haastateltavista piti vanhempien uusia kumppaneita ihan mukavina ihmisinä.

“Isän vaimo on nykyään mulle sellainen äidin ja isosiskon sekoitus.”

“Mun mielestä on kiva, että isä on löytänyt uuden puolison.”

Turvallisiksi aikuisiksi koettiin omien vanhempien ja heidän puolisoitten lisäksi myös esimerkiksi tädit, sedät ja isovanhemmat. Osa haastateltavista haluaisi viettää enemmän aikaa vanhempien sisarusten kanssa tai omien isovanhempien kanssa. Haastateltavista osa tapasikin säännöllisesti omia isovanhempiaan ja pitivät tätä tärkeänä.

Sinkkosen (2017) mukaan kokemus tuen saamisesta ja kuulluksi tulemisesta lievittää erityisesti vanhempien eron jälkeisiä sopeutumisongelmia riippumatta siitä, mistä tai keneltä tuo tuki on peräisin. Jos lapsella on esimerkiksi isovanhempiin lämmin ja läheinen suhde, yhteistyön tiivistäminen heidän kanssaan voi tuoda pysyvyydentunnetta lapsen elämään. Arkinen

puuhailu ja yhdessäolo voi olla erityisesti kriisitilanteissa lapselle huojentavampaa kuin terapeuttiset keskustelut. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 28.)

Vapaa-aika koettiin haastateltavien kesken tärkeäksi arkea voimaannuttavaksi tekijäksi. Ystävien kanssa oleminen nousi selkeästi haastatteluissa yhdeksi tärkeäksi vapaa-ajan tekemiseksi. Haastatteluaineiston perusteella lapset viettävät vapaa-aikaa eniten ystävien kanssa. Ystävien kanssa pelataan videopelejä, käydään treeneissä, pelataan erilaisia joukkuepelejä sekä ollaan ulkona. Ystävien kanssa saatetaan myös mennä kiertelemään kauppoja tai olla yhdessä jonkun ystävän luona katsellen elokuvia tai pelaten. Erityisesti haastateltavista tytöt lenkkeilivät yhdessä sekä pitivät yökyliä toistensa luona. Ystävät koettiin olevan erityisen tärkeitä myös koulussa ja siellä osalla vastanneista olikin paljon hyviä ystäviä. Osa vastanneista kuitenkin koki, ettei ystäviä koulussa juuri ole, mutta vapaa-ajalla kyllä.

Haastatteluaineistoin perusteella tärkeänä asiana pidettiin sitä, että samoja ystäviä pystyy näkemään riippumatta siitä, kumman vanhemman luona on. Osalla haastatelluista vanhemmat asuivat kaukana toisistaan, joka esti samojen ystävien näkemisen sekä harrastuksissa käymisen säännöllisesti. Osalla haastatelluista puolestaan vanhemmat asuivat niin lähellä toisiaan, että vuoroasuminen ei vaikuttanut laisinkaan näihin asioihin.

“Se onko isän vai äidin luona, ei vaikuta yhtään harrastuksiin tai kavereiden näkemiseen.”

Haastateltavat kokivat myös voimaannuttavaksi tekijäksi arjessa itsensä toteuttamisen. Tähän lukeutuu mukaan lapsen harrastusten lisäksi kaikki se muu, mistä lapsi pitää. Esimerkiksi erilaiset oppiaineet, missä lapsi saa toteuttaa itseään, laulaminen ja lukeminen.

Lapsen omat harrastukset määräytyivät toiseksi tärkeimmäksi lasten vapaa-ajan viettotavaksi. Suurimmalla osalla haastatelluista oli jokin harrastus missä kävi yksin tai yhdessä ystävän kanssa. Harrastukset koettiin tärkeäksi voimavaraksi. Myös sillä, että molemmat vanhemmat tukivat lasta harrastuksissaan esimerkiksi kuljettamalla lasta harrastuksiin, koettiin olevan suuri merkitys. Haastatteluiden tuloksissa nousi esille, että vain toinen vanhemmista sitoutui lapsen harrastuksiin ja niihin kuljettamiseen. Tällöin toisen vanhemman luona ollessa lapsi ei päässyt lainkaan harrastuksiin. Osalla haastatelluista lapset kuitenkin pääsivät normaalisti harrastuksiin, riippumatta siitä kumman vanhemman luona lapsi on.

Vainion (2014) pro gradu -tutkielman tutkimustuloksissa harrastukset ja harrastaminen koettiin lasten kesken hyväksi ja tärkeäksi asiaksi lapsen elämässä. Tutkimuksessa kerrottiin lähes kaikkien sijaisvanhempien arvioivan lapsen kehittyneen harrastaessaan motorisesti tai liikunnallisesti. Moni sijaisvanhempi tutkimuksessa arvioi harrastamisen vaikuttaneen esimerkiksi lapsen koulunkäynnin sujumiseen, lapsen itseluottamukseen, psyykkiseen hyvinvointiin sekä

ystävyyssuhteisiin myönteisesti. Lisäksi omatoimisuus ja vastuun ottaminen omista asioista oli tutkimuksessa sijaisvanhempien kertomana lapsen kohdalla lisääntynyt. (Vainio 2014.)

Sinkkonen (2008) painottaa, että lasten harrastusten taustalla tulee olla lapsen oma tahto harrastaa, ei vanhempien toiveet ja odotukset lapsen suhteen. Sinkkosen (2008) mukaan toivottua olisi, että harrastaminen olisi enemmän spontaanisti muodostunutta yhdessä tekemisen tarvetta eikä suorituskeskeistä puurtamista. (Sinkkonen 2008, 31-33.)

Haastatteluista tuli ilmi lasten erilaiset toiveet huvitella ja pitää hauskaa elämässä. Haastattelutulosten mukaan lapsilla oli paljon unelmia erilaisista asioista. Näihin kuuluivat muun muassa elokuvissa, huvipuistoissa, teattereissa sekä ulkomailla käyminen.

“Meil on tosi usein hauskaa perheen kanssa”

“Haluaisin käydä joka päivä Linnanmäellä ja että aina olis kesä”.

Lemmikit koettiin haastatteluiden tuloksissa erityisen tärkeiksi ja lapsen arkea voimaannuttaviksi tekijöiksi. Erityisesti lemmikkien kanssa tekeminen, kuten niiden ulkoiluttaminen ja hoitaminen olivat monella osana omaa arkea.

“Koirat on tosi iso osa meidän elämää.”

Lapsen minäkuvan eheys oli yksi lasta arjessa voimaannuttava tekijä, joka nousi haastatteluiden tuloksista vahvasti esille. Itsetunnon kehittyminen luokien perustan sosiaaliselle ja emotionaalille käyttäytymiselle. Ympäristö, sosiaaliset rakenteet ja muut ihmiset vaikuttavat lapsen kehittymiseen. Aikuisen tehtävänä on antaa lapselle vahvistusta terveelle itsetunnolle. Aikuinen voi tukea lapsen uskallusta yrittää ja oppia sosiaalisia taitoja. (Ripatti 2016.)

Lapsen tunteminen itsensä tärkeäksi ja merkitykselliseksi erityisesti uudessa perheessä koettiin haastattelutulosten mukaan hyvin merkittäväksi lasten keskuudessa. Uudet sisarpuolet ja heidän kanssaan vietetty aika koettiin tärkeäksi monin tavoin. Osa lapsista kertoi viettävänsä aikaa ja tekevänsä erilaisia asioita sisarpuolten sekä koko uuden perheen kanssa.

“Mun sisarpuolet aina oottaa et mä tuun sinne”

“Ne aina juoksee, kun mä tuun sinne. Juoksee halaamaan mua”.

Haastatteluiden tuloksista nousi ilmi erilaiset huolet, joita lapsi kantaa mukanaan. Yhdeksi voimaannuttavaksi tekijäksi haastatteluiden tuloksissa nousi esille se, että lapsen ei tarvitse huolehtia aikuisten huolista. Haastatteluiden tuloksissa tuli ilmi lapsien huoli esimerkiksi rahasta. Haastattelumateriaaleista nousi esille lasten monet toiveet.

“Tuun iloiseksi, kun ei tarvi ajatella mistään ongelmista, et voi tehdä mitä haluaa.”

“Toivoisin olevani maailman rikkain ihminen ja että aina olis kesä ja ettei tarttis mennä kouluun.”

Poijula (2016) kuvaa aikuisten stressin siirtyvän heidän lapsiinsa. Stressaantuneiden lasten vanhemmat ovat usein itse stressaantuneita. Aikuisten huolet siirtyvät usein lapselle. Jos vanhemmilla on oma kriisi, kuten työpaikan menetys tai avioero tai jos vanhemmat ovat täyttäneet lapsen päivät toiminnoilla oman suorituskeskeisyytensä vuoksi, vanhempien on aika pysähtyä ja arvioida tilannetta sekä tehdä muutoksia omaan ja lapsen elämään. Vanhempien rauhallinen reagointi saa lapsen kokemaan itsensä suojelluksi ja turvalliseksi. Huolia kantava lapsi tarvitsee vanhempien fyysistä läsnäoloa, lohdutusta ja huolenpitoa. (Poijula 2016, 26, 194.)

5.3 Tulosten tarkastelu

Haastatteluita tehdessä tulee huomioida eri asioiden vaikuttavuus haastatteluiden tuloksiin. Tehdessä haastatteluita opinnäytetyöhön jo suunnitteluvaiheessa huomioitiin asioita, jotka saattaisivat vaikuttaa haastattelumateriaalin tuloksiin. Erityisen tärkeää oli, että haastateltaessa ei johdateltaisi lapsia millään tavoin. Haastattelukysymykset rakennettiin strukturoiduksi ja helposti vastattaviksi. Haastattelurunko koe-haastateltiin ennen varsinaisia lasten haastatteluja muutamalla eri henkilöllä. Koehaastatellut henkilöt olivat aikuisia, joita pyydettiin haastattelussa asettumaan vanhempiensa eron kokeneen lapsen asemaan.

Ongelmana haastatteluita tehdessä havaittiin lasten ujous ja kysymysten vaikeus nuoremmille. Vastauksena saattoi olla “en tiedä” tai “en osaa sanoa”. Tällöin haastateltavalle tarkennettiin kysymystä kuitenkin ilman johdattelua. Kysymysten tarkennuksilla ei katsottu olevan merkitystä haastattelutuloksiin.

Haastattelutuloksissa ilmeni lasten kokemukset yhteistyövanhemmuudesta pääosin positiivisina. Haastattelutulosten mukaan monella lapsella oli perheessään asiat hyvin. Haastatteluiden tuloksiin saattoi vaikuttaa se, että osa haastateltavista oli Ensi- ja turvakotien liiton, Ero lapsiperheessä -tiimin kautta saatuja.

Haastatteluun osallistuneita lapsia oli yhteensä kuusi. Sekä haastateltavien lasten lukumäärä, että heidän sukupuolijakauma saattoivat vaikuttaa haastatteluiden tuloksiin. Jos haastateltavia lapsia olisi ollut enemmän, oltaisiin erilaisia näkemyksiä mahdollisesti saatu runsaammin. Toisaalta taas, jos haastateltavia lapsia olisi ollut vähemmän, olisi vastauksista saatu mahdollisesti niukemmin tuloksia.

Osa haastatteluista pidettiin haastatteluun osallistuneiden lasten kotona ja osa Ensi- ja turvakotienliiton tiloissa. Osallistujien kotona haastattelut pyrittiin järjestämään niin, että pakalla olisi vain haastateltava ja haastattelija. Kaikkien kohdalla tämä ei kuitenkaan toteutunut ja se saattoi vaikuttaa haastatteluiden tuloksiin.

Haastateltavat lapset olivat iältään 10-14-vuotiaita. Lasten ikä on yksi tekijä, joka saattoi vaikuttaa haastatteluiden tuloksiin. Haastattelutuloksista huomattiin, että lapset, jotka olivat keskustelleet paljon vanhempiansa kanssa tapahtuneesta erosta, kokivat sen myönteisemmäksi asiaksi kuin he, jotka eivät olleet keskustelleet erosta.

5.4 Johtopäätökset

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin saatiin monipuolisesti vastauksia haastattelumateriaaleista. Johtopäätöksinä tuloksista voidaan ajatella, että haastatellut lapset ovat pääosin tyytyväisiä vanhempiansa väliseen yhteistyöhön. Vanhempien välisessä yhteistyössä lapset arvostavat haastattelutulosten mukaan eniten sitä, että vanhempien asuinpaikka ei vaikuta lapsen ystäviin, harrastuksiin tai koulunkäyntiin. Lisäksi lapset arvostavat haastattelutulosten mukaan sitä, että vanhemmat kannustavat lapsia pitämään yhteyttä toiseen vanhempaan.

Haastattelumateriaalin mukaan lapsille on tärkeää se, että vanhemmat tulevat edes pääosin toimeen keskenään ja lapset voivat ajoittain tehdä molempien vanhempien kanssa asioita yhdessä. Haastattelutulosten mukaan osalla vanhemmista yhteistyövanhemmuus ei toteutunut täysin ideaalisella tavalla, mutta lapset kokivat kuitenkin olevan tyytyväisiä elämäänsä.

Kaiken kaikkiaan haastatelluilla lapsilla haastattelutulosten mukaan on elämässään paljon heidän arkeansa voimaannuttavia tekijöitä. Moni haastatelluista lapsista oli hyväksynyt uudeksi elämäkseen sen, että vanhemmat asuvat eri paikoissa ja että toisella vanhemmalla saattaa olla uusi puoliso. Vanhempien asuminen eri talouksissa ei lannistanut lapsen elämää ja arkea. Haastatellut lapset saattoivat kokea eron kuitenkin myös vielä asiaksi jota ei täysin ymmärrä. Lisäksi lapset pohtivat miksi vanhempien ero on tapahtunut. Haastattelutulosten mukaan lasten uusi elämä oltiin kuitenkin rakennettu niiden asioiden puitteissa mitä oli saatavilla. Lasten vanhemmat tukivat lapsiaan elämän eri asioissa ja selkeästi hyvinvointia lisäsi lapsilla se, että he olivat saaneet keskustella vanhempiansa kanssa elämästä ja siinä tapahtuvista asioista kuten vanhempien erosta.

5.5 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyö kohdistuu lapsiin, joka on sensitiivinen ryhmä. Ero aiheena voi olla arkaluontoinen asia. Haastattelija voi määritellä tutkimuksensa arkaluonteisuuden lakien määritysten mukaan. Arkaluonteisuuden määrittely on toisinaan hyvä jättää haastatteluun osallistujalle. Kulttuuriset ja tilannekohtaiset tekijät vaikuttavat siihen, mikä on arkaluonteista, ja mikä ei.

Haastatteluaiheen arkaluonteisuus ei itsessään ole este tutkimuksen tekemiselle. Usein tutkimuksen aihepiirin itselleen liian arkaluonteiseksi kokevat eivät tällöin osallistu tutkimukseen. (Kuula 2014, 135, 136.)

Keskeinen ero lasten ja aikuisten haastatteluiden välillä on se, että lasten kohdalla eettiset kysymykset korostuvat jo lähtökohtaisesti. Lasten haastattelemisen erityispiirteinä on haastattelutilanteeseen sisältyvä aikuisen ja lapsen välinen valtasuhde. Haastattelija on auktoriteettiasemassa haastateltavaan. Haastatteluissa on myös otettava huomioon lapsen kieli: lapselle tulee antaa riittävästi tilaa, haastattelijan tulee kuunnella ja myös tunnistaa lapsen tapa puhua sekä hänen tulee sovittaa omat puheensa lapsen tarjoamiin kuvaamisen tapoihin sekä ilmaisuihin. (Kallinen ym. 2015, 83-95.)

Lainsäädännöllisesti lapset kuuluvat suojeltaviin erityisryhmiin, joilla ei ole täysivaltaista itsemääräämisoikeutta päättää osallistumisestaan haastatteluun. Lasten osallistumiseen tarvitaan huoltajan tai muun laillisen edustajan lupa. Tämä perustuu oletukseen, jonka mukaan lapsilla ei itsellään ole täyttä ymmärrystä tehdä informoitua suostumusta. Informoidun suostumuksen tekeminen edellyttää sekä itsemääräämisoikeutta että ymmärrystä sen käyttämiseen. (Kuula 2014, 147.)

Opinnäytetyötä varten haastatteluun osallistuneiden lasten huoltajille annettiin suostumuslomake täytettäväksi. Suostumuslomakkeessa kerrottiin haastattelun aihe sekä tarkoitus ja sillä kerättiin kirjallinen lupa huoltajilta lasten haastattelemiseksi sekä haastattelumateriaalin käyttämiseksi opinnäytetyöhön. Suostumuslomakkeen täyttivät kaikki lapsen huoltajat. Ajankohta lapsen haastattelemiseen sovittiin yhdessä huoltajien kanssa. Tutkimuslupa saatiin myös Ensi- ja turvakotien liitolta, jotta opinnäytetyön haastatteluihin voitiin käyttää heidän asiakkaitaan sekä tilojaan.

Opinnäytetyön sekä haastatteluiden tekeminen vaatii eettistä ajattelua, joka on kykyä pohtia sekä omien, että yhteisön arvojen kautta sitä, mikä on jossain tilanteessa oikein tai väärin. Lakien ja eettisten normien tuntemus auttaa konkreettisten ratkaisujen tekemisessä. Huolellista valmistautumista ja eettistä pohdintaa edellyttävät erityisryhmien tutkiminen. Esimerkiksi lasten tutkiminen sisältää monia huomioon otettavia eettisiä kysymyksiä. (Kuula 2014, 21, 135.)

Rankkojen ja satuttavien elämäkokemusten läpikäyneiden lasten ja nuorten tutkiminen voi olla vaikeaa ja se voi koskettaa haastattelijaa syvästi. Lasten ja nuorten puheen kuuntelemisen sivussa haastattelija saattaa keskittyä kuuntelemaan äänten ja eleiden sävyä ja niiden voimakkuutta sekä aistimaan läsnä olevaa jännitystä, hiljaisuutta tai väkivaltaa. Ihmisten oltuksena on, että jokaisen tulisi saada elää onnellista ja turvallista lapsuus- ja nuoruusaikaa. Kun, kohdataan lapsia ja nuoria, joiden elämässä on saattanut olla osana turvattomuus, pelko, kipu, suru tai pettymys, tämä koskettaa. (Kallinen ym. 2015, 95.)

Opinnäytetyön luotettavuutta ja eettisyyttä edustaa se, että käsiteltävään aiheeseen on tutustuttu laajasti jo ennen haastatteluiden tekemistä. Haastattelukysymykset rakennettiin etukäteen ottaen huomioon eettiset kysymykset. Lapsia ei johdateltu haastatteluissa millään tavoin. Haastatteluiden tuloksia ei myöskään kaunisteltu eikä muutettu haluttuun suuntaan, vaan tulokset esitettiin sellaisina kuin ne ilmenivät.

Lasten vastaukset haastattelussa saattavat usein rönsyillä ja lapsille on tyypillistä vastata viiveellä. Lasten kertominen saattaa olla niukkaa; jotkut lapset eivät välttämättä muista joitakin tapahtumia, ja joillekin menneisyys on hämärän peitossa. Lasten kantaa ottamattomuus voi olla lapselle eräänlainen selviytymiskeino ja lapset eivät välttämättä tarjoa aikuisille tietämystään usein suoraan ja helposti. (Kallinen ym. 2015, 83-95.)

Perheiden ja lasten yksityisyyttä haluttiin suojata opinnäytetyössä kaikin tavoin. Yksilöihin kohdistuvassa tutkimuksessa kaikilla siihen osallistuvilla on oikeus pysyä nimettömänä tai anonyyminä, eli haastatteluun osallistuvalla on oikeus vaatia, että heitä ei ole tunnistettavissa tutkimuksessa (Soininen 1995, 129). Tämän vuoksi opinnäytetyössä eikä tehdyillä videoilla mainita haastateltujen lasten nimiä, eivätkä he esiinny videoilla kuvan, tai äänen muodossa lainkaan.

Yksityiselämän tai yksityisyyden suoja on useissa kansainvälisissäkin ihmisoikeussopimuksissa ja Suomen perustuslaissa turvattu oikeus. Vaikka ihmisoikeudet ovat lähtökohtaisesti ikäneutraaleja, ja lapsia suojaavat kaikki ne ihmisoikeudet, jotka sisältyvät yleisiin ihmisoikeussopimuksiin, voidaan lapsen ihmisoikeuden sanoa olevan laajempi kuin aikuisten ihmisoikeudet siinä mielessä, että lapsella on erityinen tarve suojeluun. (Lastensuojelun keskusliitto 2016.)

Paikkaa, jossa haastattelut tapahtuivat, mietittiin monelta näkökulmalta, myös etiikan näkökulmasta. Opinnäytetyössä käytettiin haastattelupaikkoina lapsen omaa kotia, tai Ensi- ja turvakotien liiton tiloja. Voidaan ajatella, että Ensi- ja turvakotien liiton tiloihin haastattelupaikkana sisältyi vähemmän erityiskysymyksiä kuin haastatteluiden tekemiseen lapsen kotona.

Kodin valitseminen haastattelupaikaksi vaatii haastattelijalta eettistä pohdintaa. Kotia voidaan pitää paikkana, joka edustaa jatkuvuutta menneisyyden kanssa. Ajateltaessa kotia sensitiivistä aihetta käsittelevän tutkimuksen haastattelupaikkana voidaan huomioda, että koti kietoutuu aina tutkittavien muistoihin, suhteisiin ja elämäntapahtumiin. Kotona haastattelun etuina voidaan ajatella, että se sopii sensitiivisen aiheen tutkimiseen siinä mielessä, että haastateltavan voi olla helpompi puhua vaikeistakin teemoista itselleen tutussa ja sen myötä turvallisessa paikassa. (Kallinen ym. 2015, 127-131.)

Kiitoksena haastatteluun osallistumisesta lapset saivat kaksi elokuvalippua. Elokuvaliput järjestettiin Ensi- ja turvakotien liitolta. Materiaalisen kiitoksen antamista haastatteluista mie-

tittiin myös eettiseltä kannalta; lahjan antamisen voi nähdä palkintona tutkittavalle, merkkinä haastattelijan kiitollisuudesta ja haastattelun päättymisen merkinä. On myös näkemyksiä, joiden mukaan lahja voidaan nähdä ennemminkin lahjuksena tutkittavalle. Useimmissa näkemyksissä kuitenkin symbolinen ja suhteellisen vaatimaton lahja nähdään hyväksyttävänä kiitollisuuden eleenä tutkittavan ajasta. Yksi tapa välttää eettinen kysymys lahjan käytössä houkuttimena on kertoa sekä antaa lahja vasta tutkimukseen osallistumisen jälkeen. (Kallinen ym. 2015, 161.) Kiitoksesta haastatteluun osallistumisesta ilmoitettiin lasten kutsussa. Kiitoksen antamisen ja siitä etukäteen ilmoittamisen ei ajatella suoraan vaikuttaneen siihen, miksi lapset ja heidän huoltajat päättivät osallistua haastatteluun.

Haastatteluiden tekeminen ei ollut entuudestaan tuttua opinnäytetyöntekijöille, mutta niissä onnistuttiin hyvin. Palautetta saatiin osallistujilta haastatteluissa olevasta hyvästä ilmapiiristä sekä haastattelun kokonaisuudesta. Osallistujat kokivat haastattelun sopivan pituiseksi ajallisesti sekä haastattelukysymysten olleen selkeitä vastata.

5.6 Jatkotutkimusehdotukset

Opinnäytetyön haastatteluista saatu materiaali on arvokasta ja sen avulla voidaan ymmärtää paremmin lasten ajatuksia vanhempien erosta ja yhteistyövanhemmuudesta. Opinnäytetyössä perehdyttiin käsiteltäviin aiheisiin pääosin lapsen näkökulmasta. Aihetta käsiteltiin eri tutkimusten ja kirjallisuuden kautta. Tutkimuksia löytyi paljon aikuisen näkökulmista, mutta ei niinkään lapsen. Lapsen näkökulmaa opinnäytetyöhön saatiin pääosin haastattelemalla lapsia.

Aineistoa varten saatiin kuusi lasta haastateltavaksi, joka teki tuloksista hieman suppeat, mutta kuitenkin riittävät tähän opinnäytetyöhön. Aihetta voisi tutkia isommalla otoksella, jolloin tutkimustulokset olisivat mahdollisesti laajemmat ja monipuolisemmat. Ikähaarukka voisi olla laajempi ja mukaan voisi ottaa erityisesti vanhempia lapsia ja nuoria. Esimerkiksi 6-18-vuotiaat voisivat olla tarpeeksi laaja ikäjakauma, jotta saataisiin laajasti eri-ikäisten lasten ja nuorten ajatuksia ja voitaisiin vertailla tuloksia eri ikäryhmissä.

Lasten nostamia ajatuksia haastatteluista voisi tutkia yksittäisenä tarkemmin. Esimerkiksi vanhempien pahan puhumista toisesta vanhemmasta lapselle voisi itsessään tutkia vielä tarkemmin. Myös muita haastatteluista nousseita yksittäisiä ajatuksia kuten lasten yhteistä ajanviettoa molempien vanhempiensa kanssa samanaikaisesti voisi tutkia lisää, esimerkiksi sen yleisyyttä ja onnistumista.

Lasten kokemuksia vanhempiensa erosta ja yhteistyövanhemmuudesta voitaisiin tutkia vielä eri-ikäisiltä lapsilta kuin keiltä tässä opinnäytetyössä tutkittiin. Esimerkiksi 14-18-vuotiaat nuoret voisivat olla hyvä ikäryhmä samaiselle tutkimukselle. Heiltä saattaisi saada erilaisia ajatuksia, kuin esimerkiksi juuri 10-14-vuotialta saa, joita tässä tutkimuksessa käytettiin jo pelkästään iän ja henkisen kypsyyden perusteella.

Aineiston suuremman koon ja eri-ikäisten tutkimisen lisäksi aihetta voitaisiin tutkia laajemmin koko Suomessa ja miksei myös ulkomaillakin. Tässä opinnäytetyössä ei käy ilmi missä paikkakunnalla haastattelut lapset asuvat, mutta tuloksia voidaan vertailla esimerkiksi tutkimusvuosien perusteella.

6 Video

6.1 Suunnittelu

Videota suunniteltiin yhdessä Ensi- ja turvakotien liiton, Ero lapsiperheessä- tiimin yhteistyöhenkilön kanssa. Heiltä saatiin selkeät toiveet videon suhteen, mutta ideointiin sekä toteuttamiseen saatiin kuitenkin vapaat kädet. Tiimin toiveena oli saada tunteita herättävä video, jota voitaisiin hyödyntää heidän toiminnassaan. Videon toteuttaminen koettiin tärkeänä myös itse opinnäytetyötekijöiden kesken.

Videon hahmotelman ollessa selkeä etsittiin työlle kuvaaja ja editoija. Videon tuottajaksi haluttiin aiheesta tietävä henkilö, jotta siitä saatiin tehtyä asianmukainen, oikealla tavalla. Video haluttiin toteuttaa kokonaisuudessaan opiskelijatyönä, jonka vuoksi tuottajaa videolle etsittiin media-alan opiskelijoista.

Tuottajaa etsittiin useamman eri väylän kautta. Kuvaajan löytäminen osoittautui haastavaksi ja siihen meni paljon aikaa. Videon tuottajaksi päättyi lopulta suullisen kyselemisen sekä yhteisten tuttuja kautta Metropolian media-alan insinööriopiskelija.

Videon tuottajalle esitettiin työn tarkoitus ja tavoitteet sekä aikataulu, jonka jälkeen alkoi videon suunnittelu. Suunnitteluun käytettiin runsaasti aikaa, jotta itse videon kuvaaminen sujuisi mahdollisimman hyvin ja mutkattomasti. Yhteistyö videon tuottajan kanssa sujui koko videon tekemisen ajan erittäin hyvin. Työskenteleminen yhdessä oli mielekästä ja kaikin puolin toimivaa. Videon tuottaja koki työn aiheen tärkeäksi ja keskustelua aiheesta käytiin paljon.

Tärkeänä tavoitteena videolle pidettiin sitä, että se tavoittaisi videon kohderyhmän eli ensisijaisesti eronneet huoltajat. Videon sisällölle ja tyylille mietittiin monia erilaisia vaihtoehtoja, joista yksi oli muun muassa näyttelijöiden käyttäminen. Tämä koettiin lopulta liian aikaa vieväksi vaihtoehdoksi sekä jo olemassa olevaksi toteutustavaksi. Videon haluttiin erottuvan jollain tavoin muista samaisen aiheen omaavista videoista. Yhteisymmärryksessä päädyttiin vaihtoehtoon, joka sopi myös käytettävissä olevaan aikatauluun. Yhteisen suunnittelun jälkeen kuvaaja teki videolle käsikirjoituksen, jota vielä hiottiin yhdessä ennen videon kuvaamista.

Käsikirjoitusvaiheessa videoita päädyttiin tekemään kaksi. Näin saatiin halutulla tavalla tuotua esille asiat, jotka koettiin tärkeiksi. Toteutustapaan päädyttiin siksi, että kummankin videon aiheet haluttiin ehdottomasti saada videoon, mutta niiden laittaminen samaan videoon olisi tehnyt siitä turhan pitkän ja sekavan. Tuntui siis paremmalta vaihtoehdolta tehdä kaksi toisistaan erilaista videota, joissa kummassakin on oma selkeä rakenne ja idea. Videot ovat suunniteltu kuitenkin näytettäväksi yhdessä; teoriavideo pohjustaa hyvin lasten lainauksia sisältävän videon. Videoita ei suositella näytettäväksi erikseen.

6.2 Toteutus

Huolellisen suunnittelun jälkeen aloitettiin itse videoiden kuvaaminen. Tutkimustietoa sisältävä video kuvattiin Leppävaaran Metropolia ammattikorkeakoulun studiossa yhdessä opinnäytetyön tekijöiden ja videon kuvaajan kanssa. Videon kuvaaminen oli mieluisaa, jännittävää ja myöskin kaikin puolin opettavaista. Videon kuvaaminen ei ollut kummallekaan opinnäytetyön tekijälle entuudestaan tuttua, mutta tuottaja osasi hyvin neuvoa kuvaamisessa huomioitavia asioita.

Ensimmäiseen videoon päätettiin laittaa tutkittua tietoa erosta sekä yhteistyövanhemmuudesta ja niiden vaikutuksista lapseen. Tämä tieto tuotiin esille videossa esiintyvien henkilöiden kertomana. Videossa esiintyivät videon tuottaja sekä toinen opinnäytetyön tekijöistä. Videoon tuli myös hieman erillistä grafiikkaa. Ensimmäisen videon sisältö oli tyyliltään hyvin yksinkertainen ja selkeä.

Toiseen videoon haluttiin tuoda esille lasten haastatteluista saatuja suoria lainauksia. Lasten sanoma haluttiin tuoda esille selkeänä, tunteita herättävä kokonaisuutena. Videon taustalle päädyttiin laittamaan arkisia maisemia. Lasten lainaukset tulivat videoon tekstinä. Videon sanoman vahvistamiseksi taustalle laitettiin soimaan aiheeseen tyyliltään sopiva musiikki, joka myös tukee aiheen sensitiivisyyttä. Videoiden kuvaamisen jälkeen tuottaja editoi videot valmiiksi.

Videoista tuli asetettujen tavoitteiden mukaiset. Ero ja yhteistyövanhemmuus teoriaa sisältävästä videosta tuli selkeä ja asiallinen, joka nappaa katsojan mukaansa. Videosta tuli myös sopivan pituinen, jotta katsoja jaksaa katsoa sen kiinnostuneena loppuun asti. Lasten suoria lainauksia sisältävästä videosta tuli koskettava ja tunteita herättävä, niin kuin sen tavoitteena oli. Myös tästä videosta tuli sopivan mittainen. Kummatkin videot onnistuivat siis tavoitteiden mukaisesti.

6.3 Työelämän kommentit

Työelämän yhteistyökumppani antoi kirjallista palautetta opinnäytetyönä toteutetuista videoista. Yhteistyökumppanina toimi Ensi- ja turvakotien liiton, Ero lapsiperheessä -tiimin asian-

tuntija. Videot tehtiin työelämän materiaalien kehittämiseksi. Ensi- ja turvakotien liitto käyttää tehtyjä videoita koulutustoiminnassaan sekä vanhemmille suunnatuissa ryhmissä ja tilaisuuksissa. Videot tulevat Ensi- ja turvakotien liiton omalle YouTube -kanavalle. Videot mainostavat samalla myös liiton ylläpitämää apuaeroon.fi -sivustoa.

Työelämän yhteistyökumppani kertoo palautteessaan uutena ja odottamattomana asiana sen, että opinnäytetyöprosessin aikana videon tuottajan löytymisessä oli haasteita. Opinnäytetyön tekijät tekivät paljon töitä löytääkseen videolle tekijän. Yhden videon sijasta opinnäytetyön tekijät innostuivatkin tuottamaan kaksi videota.

Työelämän yhteistyökumppani kuvaa palautteessaan yhteistyön olleen joustavaa ja opinnäytetyöntekijöiden osoittaneen kiinnostusta aihealueeseen sekä olleen motivoituneita videoiden tuottamiseen. Yhteistyökumppani kuvaa opinnäytetyöntekijöiden antaneen sekä opinnäytetyön aineiston keruuseen (lasten haastattelut), työn kirjalliseen osuuteen (teoreettinen viitekehys) sekä videoiden tuottamiseen ison panoksen ajallisesti. Opinnäytetyöntekijät ovat suoriutuneet yhteistyökumppanin mukaan annetusta tehtävästä ja opinnäytetyön teosta kiittävästi sekä pysyen laatimassaan aikataulussa. Opinnäytetyöntekijät ovat yhteistyökumppanin mukaan osoittaneet oma-aloitteisuutta sekä sitoutumista opinnäytetyön loppuunsaattamisessa.

Työelämän yhteistyökumppanin palautteen mukaan molemmat videot olivat selkeitä sekä käyttökelpoisia. Palautteen mukaan lasten video nostaa hyvin esiin lasten äänet. Videoista saatiin pieniä korjausehdotuksia, jotka tehtiin vielä ennen kuin videot julkistettiin valmiiksi.

Lähteet

Painetut

Callberg, J. Tasapainon järkkyyssä. Keuruu. 1991.

Hirsijärvi, S. & Hurme, H. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino. Helsinki. 2001.

Kallinen, K., Pirskanen, H. & Rautio, S. Sensitiivinen tutkimuksessa. Menetelmät, kohderyhmät, haasteet ja mahdollisuudet. United Press Global. EU. 2015.

Kuula, A. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Vastapaino. Tampere. 2014.

Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Vastapaino. Jyväskylä. 2005.

Pojjula, S. Lapsi ja kriisi. Selviytymisen tukeminen. Kirjapaja. Helsinki. 2016.

Pruuki, H. & Sinkkonen, J. Lapsi ja ero. Eväitä eteenpäin. Kirjapaja. Helsinki. 2017.

Syrjäläinen, L., Syrjäläinen, E., Ahonen, S. & Saari, S. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Kirjayhtymä. Helsinki. 1994.

Sinkkonen, J. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. WSOY. Helsinki. 2008.

Soininen, M. Tieteellisen tutkimuksen perusteet. Turun yliopiston täydennyskoulutuksen julkaisuja A:43. Painosalama Oy. Turku. 1995.

Sähköiset

Ahde, S. Lasten käsityksiä hyvästä arjesta. Pro gradu -tutkielma. Kasvatustiede. Käyttäytymistieteen tiedekunta. Helsingin yliopisto. 2013. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/40931/lastenka.pdf?sequence=1>

Emma & Elias. Vanhemmuus ei pääty eroon. Neuvolainfo. 2017. Viitattu 2.12.17. <http://neuvolainfo.fi/artikkelit/vanhemmuus-ei-paaty-eroon/>

Ensi- ja turvakotien liitto. a. Ero lapsiperheessä. Viitattu 26.10.2017. https://ensijaturvakotienliitto.fi/tukea-ammattilaiselle/ero-lapsiperheessa/#mihin_meilta_saa_apua_eroauttaminen

Ensi- ja turvakotien liitto. b. Neuvokeskus. Vanhemman opas - tietoa ja tukea lapsiperheen eroon. 2014. http://www.e-julkaisu.fi/ensi_ja_turvakotien_liitto/vanhemman_opas/pdf/Vanhemman_opas_2014.pdf

Hautaniemi, T. & Järvenpää, A. Henkinen ensiapu keskussairaalassa. Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri. B-raportit. 2003. <http://www.epshp.fi/files/97/hearap03.pdf>

Härkänen, E. Positiivisen psykologian näkökulma trauman tai kriisin jälkeiseen selviytymiseen aikakauslehtiaineiston valossa. Pro gradu -tutkielma. Yhteiskuntatieteiden laitos. Itä-Suomen yliopisto. 2017. http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20170309/urn_nbn_fi_uef-20170309.pdf

Infopankki. Erilaisia perheitä. Päivitetty 2014. Viitattu 16.11.17 <http://www.info-pankki.fi/fi/elama-suomessa/perhe/erilaisia-perheitä>

Jyväskylän yliopisto. 2015. Koppa. Laadullinen tutkimus. Viitattu. 27.10.2017. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/laadullinen-tutkimus>

Kaakkurivaara, A-M. 2015. Yhden päivän juttu. Eroneuvo interventiona eron jälkeiseen vanhemmuuteen. Pro gradu. Lapin yliopisto. <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/62168/Kaakkurivaara.%20Anne-Maiju.pdf?sequence=2>

Kaikkonen, E. & Pirttijärvi, K. Lasten käsityksiä psyykkisestä hyvinvoinnista ja sen merkityksestä heidän elämässään. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto. 2012. <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201211281062.pdf>

Karttunen, R. Isän ja äidin välissä. Lapsen kuulemisen psykologinen kehys huolto- ja tapaamisriidoissa. Tampere University Press. Tampere. 2010. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66650/978-951-44-8201-4.pdf?sequence=1>

Kauppinen, N. Eronjälkeinen selviytyminen ja onnistunut yhteistyö eroperheiden tarinoissa. Lisensiaatintutkimus. Turun yliopisto. 2013. <http://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=60ceecbb-8026-47c1-8345-07641897ea96>

Kiiski, J. Suomalainen avioero 2000-luvun alussa. Miksi avioliitto puretaan, miten ero koetaan ja miten siitä selviydytään? 2011. http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-0422-5/urn_isbn_978-952-61-0422-5.pdf

Lastensuojelun keskusliitto. Lapsen yksityisyyden suoja digitaalisessa mediassa. Helsinki. 2016. Viitattu 10.11.17. <https://www.mediakasvatus.fi/julkaisu/lapsen-yksityisyyden-suoja-digitaalisessa-mediassa/>

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Ero-opas nuorilta vanhemmille. Hotpaino. Tampereen osasto. 2014. https://dzmdrerwnq2zx.cloudfront.net/prod/2017/06/27173523/MLL_Nuorten_ero_opas_vanhemmille.pdf

Mielenterveystalo.fi. Lapsi ja ero. Lapsen stressireaktiot erotilanteessa. HUS. Terveyskylä.fi. Viitattu 17.12.17. https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/itsehoito-ja-opaat/itsehoito/eron_omahoito/Pages/osio3.aspx#laita_t%C3%A4h%C3%A4n_hanuriosion_id

Mäkikyrö, M. Yhteistyövanhemmuuden onnistuminen ja epäonnistuminen. Tarinoita erosta ja vanhemmuudesta ensi- ja turvakodin tapaamispaikan asiakkuudessa olevien vanhempien kertomana. Pro gradu. Lapin yliopisto. 2015. <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61892/M%C3%A4kikyr%C3%B6.Maarit.pdf?sequence=2>

Parhiala, S. Työtä yhteistyövanhemmuuden eteen. Ensi- ja turvakotien liitto. 2016. Viitattu 2.12.17. <https://ensijaturvakotienliitto.fi/blogi/tyota-yhteistyovanhemmuuden-eteen/>

Ripatti, T. ”Se itseilmaisun riemu ja yhdessä tekeminen kantaa”. Taidepedagogiset keinot 3-5-vuotiaiden lasten yhteistoiminnan ja inklusion edistäjinä. Pro gradu -tutkielma. Kasvatustiede. Helsingin yliopisto. 2016. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/162919/Pro%20gradu.pdf?sequence=2>

Sillanpää, H. Trauman kokeneen lapsen tukeminen päiväkodissa. Kandidaatintyö. Kasvatustieteiden tiedekunta. Oulun yliopisto. 2017. <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201704281620.pdf>

Sorro, A. Erosta yhteistyövanhemmuuteen - kokemuksia Vanhemman neuvo -vertaistukiryhmästä. Pro gradu -tutkielma. Sosiaalityö. Lapin yliopisto. 2014. <https://www.rovaniemi.fi/loader.aspx?id=f8b09588-4793-4cf2-bd9a-1354dfdd7e44>

Tilastokeskus a. Perheet. Päivitetty 2017. Viitattu 16.11.17 https://www.stat.fi/til/perh/2016/perh_2016_2017-05-26_tie_001_fi.html

Tilastokeskus b. Perheet. Päivitetty 2016. Viitattu 16.11.17 http://tilastokeskus.fi/til/perh/2015/perh_2015_2016-05-30_tie_001_fi.html?ad=notify

Tilastokeskus c. Käsitteet. Perhe. Viitattu 16.11.17 <http://www.stat.fi/meta/kas/perhe.html>

Tilastokeskus d. Siviilisäädyn muutokset 2016. Suomen virallinen tilasto. Väestö 2017. Viitattu 16.11.17 https://www.stat.fi/til/ssaaty/2016/ssaaty_2016_2017-04-20_fi.pdf

Tilastokeskus e. Siviilisäädyn muutokset. 2016. Viitattu 16.11.17 https://tilastokeskus.fi/til/ssaaty/2015/ssaaty_2015_2016-04-21_tie_001_fi.html

Tilastokeskus f. Päättyykö puolet avioliitoista eroon? 2002. Viitattu 16.11.17 http://www.stat.fi/tup/tietoaika/tilaajat/ta_09_02_nieminen.html

Vainio, N. Lasten harrastaminen sijaisperheissä. Pro gradu -tutkielma. Valtiotieteen tiedekunta. Helsingin yliopisto. 2014. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/153082/Vainio_Sosiaalityo.pdf?sequence=2

Väestöliitto. Lapset ja ero. Helsinki. 2018. Viitattu 25.4.18. http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pienien_lasten_vanhemmat/lapset_ja_ero/

Kuviot

Kuvio 1: Tutkimuskysymys 1. Millaiset ovat lasten ajatukset huoltajiensa välisestä yhteistyövanhemmuudesta vanhempien eron jälkeen? - aineiston jaottelu ylä- ja alaluokkiin. 22

Kuvio 2: Tutkimuskysymys 1. Millaiset ovat lasten ajatukset huoltajiensa välisestä yhteistyövanhemmuudesta vanhempien eron jälkeen? - aineiston jaottelu alaluokkaan, pelkistykseen ja alkuperäisilmaisuihin. 23

Liitteet

Liite 1: Tiedote tutkimuksesta vanhemmille.....	46
Liite 2: Kutsu lapsille haastatteluun.....	47
Liite 3: Suostumus haastatteluun	48
Liite 4: Haastattelun teemarunko.....	49
Liite 5: Haastattelun palautelomake lapsille	51
Liite 6: Ylä- ja alaluokat 1. tutkimuskysymykseen ”Millaiset ovat lasten ajatukset huoltajiensa välisestä yhteistyövanhemmuudesta vanhempien eron jälkeen?”	52
Liite 7: Ylä- ja alaluokat 2. tutkimuskysymykseen ”Mitkä ovat lapselle voimaannuttavia tekijöitä arjessa selviytymiseen?”	53

Liite 1: Tiedote tutkimuksesta vanhemmille

Kutsu haastatteluun

17.10.2017

Yhteistyövanhemmuus video

Hei!

Olemme terveydenhoitajaopiskelijoita Laurea ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä, jonka aiheena on lasten kokemukset huoltajiensa erosta.

Toteutamme opinnäytetyön yhteistyössä Ensi- ja turvakotien liiton, Ero lapsiperheessä -tiimin kanssa. Opinnäytetyönämme on video aiheesta "yhteistyövanhemmuus". Videolla tuomme lasten äänen kuuluviin.

Video tehdään Ensi- ja turvakotien liitolle, Ero lapsiperheessä -tiimin käyttöön. He käyttävät jatkossa videota opetus -sekä tiedonantomateriaalina.

Videota varten tarvitsemme haastateltaviksi eroperheiden lapsia, jotka ovat iältään noin 6-16-vuotiaita. Esitämme lapsille eroon liittyviä kysymyksiä. Haastattelut tapahtuvat joko lapsen kotona tai Ensi- ja turvakotien liiton tiloissa.

Haluamme suojella haastateltujen lapsien yksityisyyttä, joten emme kuvaa haastateltuja lapsia videolle. Haastattelut kuitenkin äänitetään aukikirjoittamisen helpottamiseksi. Haastattelumateriaalit toimivat runkona videolle.

Luvan haastatteluihin tarvitsemme molemmilta huoltajilta kirjallisena.

Haastattelut tapahtuvat 15.-28.1.2018.

Ilmoittautumiset haastatteluun osallistumisesta sekä 22.12.2017 mennessä sähköpostilla joko meille allekirjoittaneille tai Päivi Hietaselle.

Mikäli teillä on kysymyksiä, olkaa rohkeasti meihin yhteydessä!

Ystävällisin terveisin,

Kati Nurminen & Annika Polojärvi
 Laurea AMK, Terveystieteiden koulutusohjelma.
 kati.nurminen@student.laurea.fi, annika.polojarvi@student.laurea.fi

Lisätietoja
 Päivi Hietanen p. 050 4385290
 Ensi -ja turvakotien liitto.

Liite 2: Kutsu lapsille haastatteluun

Kutsu lapsille haastatteluun

17.10.2017

Video yhteistyövanhemmuudesta

Kutsumme Sinut haastateltavaksi!

Teemme opinnäytetyötä, joka on video Ensi- ja turvakotien liitolle, Ero lapsiperheessä -tiimille.

Haluamme kysyä Sinulta erilaisia kysymyksiä liittyen kokemukseesi huoltajiesi erosta. Saat vapaasti kertoa miltä Sinusta on tuntunut silloin, kun huoltajasi ovat eronneet.

Haastattelemme Sinua kotonasi tai Ensi- ja turvakotien liiton tiloissa, saat itse yhdessä huoltajasi kanssa päättää paikan.

Toivottavasti osallistut haastatteluun!

Luvassa on pieni palkinto jokaiselle haastatteluun osallistuvalla 😊

Terkuin,

Kati Nurminen ja Annika Polojärvi

Terveydenhoitajaopiskelijat, Laurea ammattikorkeakoulu.

Liite 3: Suostumus haastatteluun

**Yhteistyövanhemmuus video - opinnäytetyö
Laurea ammattikorkeakoulu, terveydenhoitajan koulutusohjelma**

Haastateltavien vanhemmille (palautetaan opinnäytetyön tekijöille)

Suostumus haastatteluun

Kiitos Teille haastatteluun osallistumisesta.

Suostumus haastatteluun tarkoittaa, että annat luvan sekä haastatella lastasi, että äänittää lapsesi haastattelun. Haastattelun äänitteet säilytetään niin, että niitä ei pääse käsittelemään muut kuin opinnäytetyön tekijät. Haastattelumateriaali on luottamuksellista ja sitä käytetään ainoastaan videon sekä kirjallisen opinnäytetyöraportin tekemiseen. Videossa voidaan käyttää suoria lainauksia. Haastateltavan sanomaan voidaan myös viitata opinnäytetyömme kirjallisessa työssä, ilman että nimiä kuitenkaan mainitaan. Kenenkään henkilöllisyyden ei paljastu missään vaiheessa.

Allekirjoituksella vahvistat, että olet saanut tiedotteen koskien Laurea terveydenhoitajaopiskelijoiden ja Ensi- ja turvakotien liiton, Ero lapsiperheessä -tiimin välisestä projektista ja annat luvan lapsesi osallistua haastateltavaksi sekä haastattelumateriaalin käyttämiselle työssämme.

Suostun että lastani _____ haastatellaan _____ (päivämäärä).

Allekirjoitus

Nimen selvennys

Paikka ja aika

TH-opiskelija Kati Nurminen, Laurea AMK

TH-opiskelija Annika Polojärvi, Laurea AMK

Liite 4: Haastattelun teemarunko

*YHTEISTYÖVANHEMMUUS LAPSEN NÄKÖKULMASTA – OPINNÄYTETYÖ LAUREA AMK
HAASTATELUN TEEMARUNKO*

KATI NURMINEN & ANNIKA POLOJÄRVI

Tutkimuskysymykset:

Millaiset ovat lasten ajatukset huoltajiensa välisestä yhteistyövanhemmuudesta vanhempien eron jälkeen?

Mitkä ovat lapsen arjen voimavarat?

Haastateltaessa:

Avoimet kysymykset, ei johdattelevia.

Haastattelija pitää haastattelun aiheessa, mutta antaa haastateltavan kertoa ja puhua vapaasti. Haastattelija rajaa keskusteltavan aiheen ja ohjaa keskustelua pysymään aiheessa.

Haastattelija kertoo ennen haastattelua mistä haastattelussa on kyse ja mihin haastateltavan sanomia asioita käytetään.

Apuna käytetään piirtämistä ja mahdollisesti kuvakortteja.

Aluksi keskustellaan arkisista asioista, tutustutaan hieman. Perhe, koulu, kaverit ja harrastukset.

Haastattelurunko

Aloituis / nykyhetki

Ovatko vanhempasi kertoneet sinulle, miksi haastattelen sinua ja mikä tarkoitus tällä haastattelulla on?

Mitä ajattelet haastattelusta?

Mitä sinulle kuuluu nyt?

Oletko koulussa? Millä luokalla? Onko sinulla ystäviä koulussa? Minkä nimisiä ystäviä?

Kerro minulle jotain koulustasi ja ystävistäsi?

Haastateltavan näkemys omasta perheestään

Kerro minulle jotain perheestäsi?

Ketä kuuluu perheeseesi? (Oman perheen piirtäminen)

Onko sinulla sisaruksia?

Miten kuvailisit perheenjäseniäsi?

Ketkä ovat sinulle tärkeitä ihmisiä? Keihin ihmisiin voit luottaa? Kenen seurassa sinulla on turvallinen olo? (Piirtäminen, tunnekartta)

Onko lähipiirissäsi ihmisiä kenen seurassa sinulla ei ole turvallinen olo tai kehen et tunne voivasi luottaa?

Haastateltavan näkemys yhteistyövanhemmuuden toteutumisesta

Missä asut? Asutko äidin vai isän luona?

Millaista on asua äidin luona?

Millaista on asua isän luona?

Ketä kuuluu äitisi perheeseen? (Ketä asuu äitisi luona?)

Ketä kuuluu isäsi perheeseen? (Ketä asuu isäsi luona?)

Mitä ajattelet uusista perheenjäsenistä?

Milloin olet muuttanut asumaan toisen vanhempasi luokse/vuorotellen asumiseen?

Yhteistyövanhemmuuden toteutuminen

Matkustatko toisen vanhemman luokse? Miten matkustat?

Kuinka usein näet ”etävanhempaasi”?

Puhuvatko äitisi ja isäsi toisilleen? Näkevätkö he toisiaan?

Mihin sävyyn vanhemmat keskustelevat sinun läsnä ollessasi?

Oletko yhteydessä toiseen vanhempaasi, toisen luona ollessasi?

Mitä luulet vanhempasi ajattelevan, kun olet yhteydessä toiseen vanhempaasi?

Osallistujalle tärkeitä voimaannuttavia ja ei-voimaannuttavia tekijöitä

Mitä teet vapaa-ajallasi? Onko sinulla harrastuksia?

Kenen kanssa käyt harrastuksissa? Kuka vie sinua niihin?

Mitä teet vapaa-ajalla perheesi kanssa?

Mitä mielelläsi tekisit vapaa-ajalla? Kenen kanssa haluaisit mieluiten viettää vapaa-aikaa?

Mitkä asiat saavat sinut hyvälle mielelle?

Mitkä asiat saavat sinut huonolle tai surulliselle mielelle?

Jos sinulla olisi taikalamppu ja voisit esittää kolme toivetta, mitkä ne olisivat?

Yhteistyövanhemmuus

Mitä sanoisit vanhemmille, jotka ovat eroamassa ja heillä on lapsia?

Liite 5: Haastattelun palautelomake lapsille

Lapsilta kerättävä kirjallinen palaute

1. Piditkö haastattelusta?

2. Oliko haastattelussa jotain mistä et pitänyt?

Jos oli niin mitä:

3. Mitä haluaisit sanoa haastattelijalle?

Kiitos antamastasi palautteesta!

Liite 6: Ylä- ja alaluokat 1. tutkimuskysymykseen ”Millaiset ovat lasten ajatukset huoltajiensa välisestä yhteistyövanhemmuudesta vanhempien eron jälkeen?”

Yläluokka: Edellytys yhteistyövanhemmuudelle	Yläluokka: Este yhteistyövanhemmuudelle
Alaluokka	Alaluokka
Riitelemättömyyden ja sovinnonteon merkitys	Vanhempien kykenemättömyys keskustella kasvatusten
Vanhempien keskusteluyhteyden säilyminen	Lapsi vanhempien riitojen välikätenä
Lapsen asioista sopimisen tärkeys yhdessä	
Vanhempien yhteisen ajanvieton tärkeys lapsen kanssa	
Toisesta vanhemmasta puhuminen hyvään sävyyn lapselle	
Yhteydenpidon tärkeys lapsen ollessa toisen vanhemman luona	
Molempien vanhempien osallisuuden tärkeys	

Liite 7: Ylä- ja alaluokat 2. tutkimuskysymykseen ”Mitkä ovat lapselle voimaannuttavia teki-
jöitä arjessa selviytymiseen?”

Yläluokka: Turvallisen aikuisen läsnäolo	Yläluokka: Vapaa-aika	Yläluokka: Minäkuvan eheys
Alaluokka	Alaluokka	Alaluokka
Ajanvieton tärkeys oman vanhemman kanssa	Ystävien kanssa olemisen tärkeys	Huomioiduksi tulemisen tärkeys
Ajanvieton tärkeys molempien vanhempien kanssa	Omien harrastusten tärkeys	Lapsen ei tarvitse huolehtia aikuisten asioista
Ajanvieton tärkeys sukulaisten kanssa	Huvittelun ja hauskanpidon tärkeys	Itsensä tunteminen tärkeäksi ja merkitykselliseksi
Ajanvieton tärkeys perheen kanssa	Lemmikkien tärkeys	Itsensä toteuttamisen tärkeys
	Sisarpuolten kanssa vietetyn ajan tärkeys	